

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav hudební vědy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eva Staňová

Domenico Cimarosa: Il matrimonio segreto v Čechách

Domenico Cimarosa: Il matrimonio segreto in Bohemia

vedoucí práce:

Praha 2012

Mgr. Marc Niubò, Ph.D.

Ráda bych poděkovala Mgr. Marcu Niubò, Ph. D. za odborné vedení této bakalářské práce. Dále děkuji paní PhDr. Aleně Jakubcové Ph. D. za laskavou pomoc a konzultaci při pramenném průzkumu v Divadelním ústavu a paní Bc. Marii Šťastné za pomoc během průzkumu pramenů v Českém muzeu hudby.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně
a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne..... podpis.....

Anotace: Bakalářská práce pojednává o opeře *Il matrimonio segreto* Domenica Cimarosy a její pražské premiéře, která se konala roku 1792 v Nosticově divadle. V úvodní kapitole této práce se věnuji životu a tvorbě D. Cimarosy. V další části se zabývám znaky a vývojem žánru opera buffa v 18. století a posléze vznikem a genezí *Il matrimonio segreto*. Dílo je dále více zkoumáno z pohledu struktury libreta a hudby. Ve třetí kapitole je přiblížen vývoj opery v Praze během 18. století a pojednáno o pražské premiéře *Il matrimonio segreto*. Z důvodu nedostatku dochovaných pramenů, jež by pocházely z období konce 18. století, však nelze doložit většinu nutných informací pro rekonstrukci prvního uvedení této opery v Praze. Dále je uveden soupis pramenů *Il matrimonio segreto*, které se dochovaly v Čechách a proveden jejich popis. Cílem je přiblížit podobu těchto pramenů a zachytit jejich odchylky vůči dochovaným německým partiturám.

Klíčová slova: Domenico Cimarosa, *Il matrimonio segreto*, opera, Praha, 1792

Abstract: The bachelor thesis deals with the Domenico Cimarosa's *Il matrimonio segreto* and its premiere in 1792 at Nostitz Theatre in Prague. In the first part of thesis I summarize Cimarosa's life and work. The following chapter of thesis represents characteristics and development of opera buffa in the 18th century and then creation and genesis of *Il matrimonio segreto*. The work is also examined from the perspective of multiple structures of the libretto and music. In the third chapter the development of opera in Prague during the 18th century is approached and there is also the discussion about the premiere of *Il matrimonio segreto*. Due to lack of surviving sources, which would come from the late 18th century, however, can not prove most of the necessary information for the reconstruction of the Prague performance of this opera. The last section also provides a list of sources of operas that have survived in Bohemia and made their description. Approach is to form strands, where the opera *Il matrimonio segreto* is gained wide currency in the Czech lands and capture their deviations from the surviving German scores.

Keywords: Domenico Cimarosa, *Il matrimonio segreto*, opera, Prague, 1792

Obsah

Úvod.....	7
1. Domenico Cimarosa (1749–1801)	8
1.1 Život.....	8
1.2 Přehled díla	12
1.2.1 Duchovní a světská hudba.....	13
1.2.2 Dramatická díla	13
2. Il matrimonio segreto	15
2.1 Opera buffa v 18. století	15
2.1.1 Znaký opery buffa	16
2.2 Vznik a vývoj opery Il matrimonio segreto	17
2.2.1 Libreto	21
2.2.2 Hudební prostředky	23
3. Il matrimonio segreto v Praze	25
3.1 Pražská operní scéna v 18. století.....	25
3.2 Premiéra v Praze	26
3.3 Provádění Il matrimonio segreto do konce 18. století.....	32
3.4 Prameny uložené v Praze.....	32
3.4.1 Soupis pramenů.....	34
3.4.2 Popis pramenů	39
Závěr	52
Seznam použité literatury.....	53
Příloha.....	56

Seznam zkratek

RISM = Répertoire Internationale des Sources Musicales, <http://rism.info>

MGG = Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Allgemeine Encyclopädie der Musik, Kassel 2006

Rossi a Fauntleroy = N. Rossi a T. Fauntleroy: Domenico Cimarosa. His Life and his Opera, Westport 1999

The New Grove = The New Grove Dictionary of Music and Musicians, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001

The New Grove of Opera = The New Grove Dictionary of Opera, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001

Jakubcová = A. Jakubcová a kol.: Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Osobnosti a díla, Praha 2007

Teuber = O. Teuber: Geschichte des Prager Theaters, 3 sv., Praha 1888

Volek = T. Volek: Repertoire Nosticovského divadla v Praze z let 1794, 1796-8, in: *Miscellanea musicologica* XVI., 1961

V = Vídeň

P = Praha

Úvod

Vrcholné dílo Domenica Cimarosy *Il matrimonio segreto*, jež skladatel vytvořil za spolupráce s libretistou G. Bertatim v roce 1792 ve Vídni, představuje jednu z nejslavnějších oper konce 18. století. Byla provedena ve všech důležitých operních centrech Evropy a její libreto bylo přeloženo do skoro deseti jazyků. Již na začátku roku 1792, pouhý měsíc po vídeňské premiéře, bylo *Il matrimonio segreto* uvedeno v Nosticově (později Stavovském) divadle v Praze. V nastudování Guardasoniho operní společnosti pak tato opera zůstala v repertoáru divadla až do začátku 19. století.

V rámci české muzikologie zatím nebyla osobě Domenica Cimarosy, pražské premiéře díla či jeho následnému uvádění v Čechách, věnována větší pozornost. Z tohoto důvodu bych se v předkládané práci chtěla pokusit o nastínění této problematiky. V první kapitole shrnuji dosavadní poznatky o životě a dílu skladatele. Tento úvod by měl přiblížit význam Cimarosy a jeho tvorby v rámci dějin hudby a vývoje opery. Předmětem druhé kapitoly je *Il matrimonio segreto*. Zprvu se věnuji základní charakteristice žánru opery buffa, jejímž hlavním reprezentantem konce 18. století je zde probírané dílo. Uvádím autory, kteří skladbou tohoto hudebního druhu vynikli a zabývám se jeho typickými znaky. Dále je pojednáno o vzniku a vývoji *Il matrimonio segreto*, přičemž geneze opery je z většiny podložena článkem H. B. Dietze, který se jako jeden z mála tímto tématem zabývá.¹ Čtenáři je též poskytnut přehled struktury díla a přiblížen jeho námět a hudební prostředky.

V poslední a zároveň stěžejní kapitole se věnuji uvedení *Il matrimonio segreto* v Čechách. Mou snahou je seznámit čtenáře s pražským operním prostředím v 18. století a zachytit své zjištění o premiéře díla v Praze. Následně nabízím soupis dochovaných pramenů v českých, zejména pražských archivech. Má pozornost se upíná především k rukopisům z konce 18. století, v následujícím textu je proveden jejich popis a jsou uvedeny odchylky vůči vídeňskému libretu 1792 a partiturám dochovaným na území Německa.

Cílem této práce je shromáždit poznatky o pražské premiéře *Il matrimonio segreto* a uvádění této opery v letech bezprostředně následujících.

---

¹ H. B. Dietz: Die Varianten in Cimarosa Autograph zu – *Il matrimonio segreto* – und ihr Ursprung, in: *Mf.* 31, 1978

1. Domenico Cimarosa (1749-1801)

1. 1 Život²

Domenico Cimarosa³ se narodil 17. prosince 1749 v městě Aversa. Rodiče Gennaro a Anna Francesca Cimarosa se krátce poté se synem přestěhovali do blízké Neapole, jež pro ně nabízela lepší pracovní uplatnění. Domenico tak vyrůstal v největším městě Itálie a hlavním centru vývoje opery v rámci celé Evropy. Prameny nenasvědčují tomu, že by se mezi jeho předky vyskytovali hudebníci. Cimarosova muzikálnost se plně projevila až v kostele San Severo, při kterém byl chlapec vychováván po otcově náhlém úmrtí. Obecné a hudební vzdělání získal od tamějšího kaplana Polcana, který jej později doporučil ke studiu na Conservatorio di musica Santa Maria di Loreto.⁴ Zde Domenico studoval přibližně od r. 1760 do r. 1771, výuka zahrnovala nauku kontrapunktu, kompozice, zpěv a hru na hudební nástroje. Zvláštní nadání projevoval ve zpěvu a hře na housle a cembalo. Jeho učitelé byli P. A. Gallo, F. Fenaroli, A. M. G. Sacchini, S. Carcais a další.⁵ Po skončení studií navíc navštěvoval hodiny zpěvu u slavného kontraltisty G. Aprile. Spekuluje se též o možnosti, že Cimarosa pobíral hodiny kompozice u N. Picciniho. Tuto úvahu však nelze doložit pro nedostatek pramenů. Během svého studia složil Cimarosa několik mší a duchovních motet. Na půdě neapolských konzervatorií byla studenty běžně komponována a prováděna také opera. Jednalo se nejčastěji o duchovní hudební drama, ale ani komická opera nebyla výjimkou. Zda-li některá z anonymních operních scén, které se dochovaly v hudebním fondu konzervatoře, pochází z pera Domenica Cimarosy, nelze prokázat. O jeho životě a činnosti rok po odchodu z Conservatorio di musica Santa Maria di Loreto, nemáme mnoho informací. Rossi a Fautleroy uvádějí, že vzhledem k častému výskytu poznámky *Maestro di Cappella Napolitano* pod autorovým jménem, je možné, že se v té době krátce živil jako varhaník v některém z mnoha místních kostelů.

---

² V této kapitole čerpám z publikace N. Rossi a T. Fautleroy: *Domenico Cimarosa. His Life and his Opera*, Westport 1999, pokud není uvedeno jinak. Dále jen Rossi a Fautleroy.

³ Křtěný Domenico Nicola Cimmarosa. Jméno Nicola se vyskytuje v křestním záznamu z kostela San Audeno v Averse, dále jej však nepoužívá žádný ze skladatelových životopisců. Záznam příjmení se dvěma m je vysvětlován jako charakteristický prvek neapolského dialektu.

⁴ Conservatorio di musica Santa Maria di Loreto byla jednou ze 4 škol založených v Neapoli mezi léty 1537-1590 (další byly S Onofrio a Capuana, Pietà dei Turchini, Poveri di Gesù Cristo). Byly určeny pro sirotky a nalezence, přičemž důležitou součástí vyuky tvořila hudba. Mezi zdejšími pedagogy působili i zkušení muzikanti. V těchto školách studovalo mnoho velkých osobností hudby 18. století, např.: L. Leo, F. Durante, N. Jomelli, T. Traëta, N. Piccini, G. Paisiello a další.

⁵ Heslo Cimarosa, Domenico Nicola in: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Allgemeine Encyklopädie der Musik, Personenteil 4*, Kassel 2006, s. 1128. Dále jen MGG.

Nejstarší pramen k Cimarosově operní tvorbě pochází z 6. prosince 1771, kdy vyšlo tiskem libreto *commedie per musica Le stravaganze del conte*.⁶ Představení díla mělo dobrý ohlas a započalo řadu celkem 31 oper, které Cimarosa během svého života pro toto město napsal. V roce 1777 začal komponovat i pro scénu v Římě (*I tre amanti*, Teatro Valle). Při zdejší každoroční operní sezóně, byly pravidelně prováděny jeho opery až do r. 1784.⁷ Jak bylo v té době zvykem, skladatel obvykle tvořil dílo v městě, kde bylo posléze uvedeno, Cimarosa tak žil mezi léty 1777-1787 střídavě v Neapoli a v Římě. K nárůstu poptávky po jeho tvorbě pravděpodobně přispěl i odchod N. Picciniho a G. Paisiella do zahraničí.⁸

Rozvíjel se i skladatelův osobní život. 27. dubna 1777 Cimarosa uzavřel sňatek s Constanzou Suffi [Pallante] v kostele Santa Maria Maggiore v Neapoli. Svazek však o rok později skončil smrtí manželky při porodu. Cimarosa se krátce nato oženil podruhé, a to s Geatanou Pallante.⁹

Mezi léty 1779 až 1783 podnikl několik pracovních cest do operních center Itálie, konkrétně do již zmíněného Říma, dále pak do Milána, Benátek a Verony. V listopadu roku 1779 byl Cimarosa navíc jmenován náhradním varhaníkem neapolské Královské kaple. Z tohoto postu byl o šest let později povýšen na druhého varhaníka, a to s platem 8 dukátů, které pobíral i v době své nepřítomnosti v Neapoli. To bylo pro Cimarosu značně výhodné, neboť tak mohl zároveň vystupovat i v dalších italských městech. Počátkem 80. let se také stal *maestrem* na dívčí konzervatoři Ospedaletto v Benátkách.¹⁰

Ke konci roku 1786 měla vypršet smlouva Giuseppa Sartiho, jenž tou dobou zastával funkci dvorního kapelníka na carském dvoře a skladatele carského divadla v Rusku. Pravděpodobně to byl vévoda Antonio de Serra-Capriola,¹¹ kdo navrhl Domenicu Cimarosu za Sartiho nástupce. V lednu následujícího roku se tak skladatel vydal společně se svou rodinou do Petrohradu na dvůr Kateřiny II.

Na své cestě, která trvala téměř rok, navštívili několik panských dvorů Evropy, kde došlo k prezentaci Cimarosových děl a k důležitým setkáním s vládci. Při první zastávce v italském městě Livorno, byli pozváni na florentský dvůr k velkovévodovi toskánskému Leopoldu II. Délka pobytu nebyla příliš dlouhá, odhaduje se zhruba na 11 až 17 dnů.

---

⁶ *Le stravaganze del conte* byla provedena společně s dalším autorovým dílem *Le magie di Merlina e Zoroastro* během karnevalu r. 1772 v Teatro dei Fiorentini. Viz: Heslo Cimarosa, Domenico in: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians vol. 5*, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001, s. 850. Dále jen *The New Grove*.

⁷ Další spíš narázová produkce pro Řím proběhla ještě v r. 1796 *I Nemici Generosi* a v r. 1797 *L'imprudente fortunato*.

⁸ V roce 1776 přesídlil N. Piccini do Paříže a G. Paisiello byl povolán na ruský dvůr do Petrohradu.

⁹ Constanza Suffi (1748-1778), byla dcerou zpěvačky Cecilie Checcucci Suffi. Geatana Pallante, nevlastní sestra Constanzy, porodila Cimarosovi dceru a syna.

¹⁰ *The New Grove vol. 5*, s. 851.

¹¹ Antonio de Serra-Capriola působil v té době jako velvyslanec království Neapolského na ruském dvoře. Viz: *The New Grove vol. 5*, s. 851.

S největší pravděpodobností z něj ale pochází celkem 80 klavírních sonát, které zde Cimarosa osobně zahrál na kladívkové klavíry, jež byly pro velkovévodu sestrojeny Bartolomeem Cristoforim.¹² Na florentském dvoře dále zaznělo trio z Cimarosovy opery *Il pittore parigino*, které zpíval Leopold II. a jeho manželka Marie Ludovika Španělská společně s autorem. O vévodově náklonnosti ke skladatelově osobě a jeho umu svědčí i vzácné dary, které Cimarosovi věnoval. Na cestě Itálií se s vřelým přijetím setkali i v Parmě. Poté následovalo setkání s vídeňským císařem Josefem II., velkým milovníkem hudby, na jehož žádost provedl Cimarosa výběr ze svého díla. Rodina ve Vídni strávila 24 dnů, během kterých byla taktéž bohatě obdarována. Podstatné je, že Josef II. vyjádřil přání, aby Cimarosa navštívil toto město i při svém návratu z Ruska. Právě během druhého pobytu ve Vídni, o tři roky později, zkomponoval Cimarosa své nejslavnější dílo *Il matrimonio segreto* (viz níže). Autorova cesta do Ruska dále pokračovala přes Krakov a Varšavu. Je velmi pravděpodobné, že v r. 1787 Cimarosa projížděl i územím Čech, resp. Moravy a Slezska. Toto tvrzení se však nepodařilo doložit.

Mezi prvním až třetím prosincem 1787 Cimarosa dorazil do Petrohradu.¹³ Kromě funkce dvorního kapelníka a skladatele carského divadla, jej Kateřina II. dále pověřila hudební výchovou svých vnuků Alexandra a Konstantina Pavlovičů.¹⁴

Z autorových kompozic pro Rusko vynikla pouze opera seria *La vergine del sole* (1788, Théâtre Kamenny), jež byla později prováděná i na jiných evropských scénách. Kateřina II. dle všeho neměla Cimarosovu tvorbu příliš v oblibě.¹⁵ Navzdory finanční krizi, v níž se ruský dvůr ocitl ke konci roku 1788, najala Vicenteho Martína y Solera jako druhého dvorního kapelníka a dvorního skladatele.¹⁶ Hodno pozornosti také je, že ačkoli si jinak Rusové pečlivě vedli záznamy, z archivních dokumentů o Cimarosově přijetí či výkonu jeho služby se z neznámých důvodů nedochovalo vůbec nic. Neexistuje ani žádná dochovaná

---

¹² Bartolomeo Cristofori (1655–1731) italský hudební nástrojář, jenž je dnes považován za vynálezce kladívkového klavíru. Viz: *The New Grove vol. 6*, s. 669-670.

¹³ V 18. století byl Petrohrad proslavený svou nádherou a bohatstvím, setkávali se tu nejnadanější umělci Evropy. Z italských hudebních mistrů zde před Cimarosou působili např. F. O. Manfredini, B. Galuppi, T. Traetta či již zmínění G. Paisiello a G. Sarti. Viz: Rossi a Fauntleroy, s. 111.

¹⁴ Alexandr I. Pavlovič (1777–1825) ; ruský car v letech 1801-1825. Konstantin Pavlovič (1779–1831). Synové cara Pavla I. Viz: R. Jungk: *Kronika lidstva*, Praha 1995, s. 642.

¹⁵ Dochoval se dopis z 21. dubna 1788, který Kateřina II. poslala Friedrichu Melchiorovi, Baronu von Grimm (1723–1807), který byl od r. 1753 hlavním přispěvatelem do pařížské *Correspondance littéraire, philosophique et critique*, poskytující vybraným osobám, mezi něž patřila i Kateřina II., obraz francouzské společnosti, literatury, divadla a hudby 50. – 60. let 18. století. <http://www.marxists.org/history/france/grimm/index.htm> Citace dopisu: „Cimarosa has composed a Requiem Mass here for the Duchess of Serra Capriola and comic opera for which I wouldn't give you 10 sous; but it has been precious [précieux] for amateurs and connoisseurs [amateurss et connaisseurs]; ...“ Rossi a Fauntleroy odkazují na: R. Aloys Mooser, *Annals de la musique et des musiciens en Russie au XVIIIème siècle* (Geneva: Editions du Mont-Blanc, 1951), vol. 2, p. 524, quoted from *Reçuil de la Société impériale russe d'histoire*, vol. 23, letter of 21 April 1788.

¹⁶ Vicente Martín y Soler (1754-1806) ve své době velmi populární skladatel španělského původu komponující převážně balety a opery. Viz: *The New Grove vol. 16*, s. 1-4.

korespondence, kterou by sám skladatel během pobytu poslal. Zdejší nepříznivé podmínky zřejmě vedly k tomu, že dne 3. června 1791 Cimarosa společně se svou rodinou Rusko opustil.¹⁷

Při zpáteční cestě směrem na Vídeň, navštívili přibližně na 3 měsíce ještě Varšavu. Tam se skladatel seznámil s J. Kozlowskim, M. Kamienskim a M. Gaetanem, zakladateli polské národní opery.

Na konci prosince 1791 uvítali Cimarosu podruhé ve Vídni.¹⁸ Po příjezdu jej Leopold II. jmenoval dvorním skladatelem¹⁹ a pověřil jej, jak už bylo zmíněno, kompozicí nové opery *Il matrimonio segreto*, která se ve Vídni setkala s velmi příznivým přijetím.²⁰ Během svého krátkého pobytu autor složil ještě další 2 úspěšné opery – *La calamità dei cuori* a *Amor rende sagace*.²¹ V březnu 1792 Leopold II. zemřel a na trůn nastoupil jeho syn František II., který preferoval A. Salieriho, a tak byl Domenico Cimarosa nucen odjet do Neapole.

Sláva opery *Il matrimonio segreto* skladatele předcházela. V Neapoli byl Cimarosa slavnostně uvítán a okamžitě ustanoven kapelníkem Královské kaple. Následně začal pro město přerabovat své starší opery *L'italiana in Londra* a *I due baroni*,²² kam přidal části v neapolském dialektu. V závěru své kariéry byl Cimarosa stále velmi plodným autorem. Nejslavnější díla tohoto období představuje komická opera *Le astuzie femminili* a 2 opery seria *Penlopea* a *Gli Orazi ed i Curiazi*.

Poslední léta autorova života byla neklidná. 23. ledna 1799 vtrhl Napoleonův generál Championnet s francouzskými vojsky do Neapole, která se následně stala hlavním městem tzv. Parthenopské republiky.²³ Dění v Královské kapli bylo náhle přerušeno a její členové byli dosazeni do jiných funkcí. Cimarosa se stal členem Commissione dei teatri a zastával silně

---

¹⁷ Další příčinou odchodu mohl být špatný zdravotní stav skladatele. Cimarosa prý studené podnebí Ruska těžce snášel. Viz: *The New Grove vol. 5*, s. 851.

¹⁸ 20. února 1790 zemřel Josef II. a na vídeňský trůn zasedl jeho bratr Leopold II., jenž byl korunován císařem Svaté říše římské a králem uherským. D. Cimarosa jej osobně znal z předešlé návštěvy florenského dvora.

¹⁹ V literatuře se někdy dozvídáme mylnou informaci, že se Cimarosa v r. 1792 stal vídeňským dvorním kapelníkem namísto A. Salieriho. V dobových pramenech se u jména Cimarosa může vyskytovat poznámka Kapellmeister, maestro di cappella aj. Chybným výkladem těchto termínů zřejmě vznikl zmatek, který v tomto směru panuje v literatuře, která se nezaměřuje na vídeňskou problematiku.

²⁰ Premiéra opery se konala v únoru roku 1792 v Burgtheater.

²¹ *La calamità dei cuori*, text C. Goldoni, 1792 Burgtheater ; *Amor rende sagace*, text G. Bertati, 1793 Burgtheater.

²² *L'italiana in Londra*, 1778 Teatro Valle ; *I due baroni*, 1783 Teatro Valle.

²³ Parthenopská republika byla důsledkem vítězného postupu francouzské revoluce konce 18. století. Vznikla na území jižní Itálie 23. ledna 1799 jako poslední z nově ustanovených republik. Novou republiku podporovali zdejší umělci a myslitelé. K jejímu pádu došlo v červnu 1799, kdy Ferdinand IV. opět získal neapolský trůn za pomoci ruských oddílů a anglického loďstva pod vedením admirála lorda Nelsona. Spojenci Parthenopské republiky byli následně uvězněni či popraveni. Viz: Rossi a Fauntleroy, s. 48 ; Kol. autorů: *Ilustrovaný encyklopedický slovník (j-pri)*, Praha 1981, s. 604.

prorevoluční postoj. Na slova svého přítele Luigiho Rossi²⁴ složil hymnus *Inno Patriotico*, jehož obsah podporoval nový režim. Po půl roce však došlo k pádu republiky, náhlá změna politické situace byla pro Cimarosu velmi nepříznivá. Z obavy, že bude potrestán, narychlo zkomponoval kantátu²⁵ k poctě Ferdinanda IV., čímž se ale vládci nemohl zavděčit. Během prosince 1799 byl Domenico Cimarosa zbaven funkce prvního varhaníka v Královské kapli a k datu 9. prosince vyšel příkaz k jeho zatčení. Několik dnů se pak s přáteli skrýval pod podlahou divadla Teatro del Fondo, kde byl ovšem objeven a následně vsazen na 4 měsíce do vězení. Pomoc zřejmě přišla z řad vlivných příznivců skladatele, toto tvrzení však nelze doložit. Cimarosa byl propuštěn pod podmínkou, že opustí Neapol. Uchýlil se do Benátek, kde tou dobou stále ještě zastával funkci *maestra* na konzervatoři Ospedaletto. Jednapadesátiletého skladatele, jenž byl v důsledku předešlých útrap již vážně nemocen, hojně navštěvovali jeho obdivovatelé. V posledním roce svého života začal dokonce pracovat na nové opeře *Artemisia*,²⁶ z ní však dokončil jen dva akty. Před rozbřeskem 11. ledna 1801 Domenico Cimarosa zemřel, jako příčina smrti se uvádí rakovina žaludku.

1. 2 Přehled díla²⁷

Dochovanou tvorbu Domenica Cimarosy dnes tvoří kolem 130 hudebních skladeb.²⁸ Největší slávu si autor vydobyl kompozicí dramatických děl, především komických oper. Řada z nich byla provedena v nejvýznamějších hudebních centrech Evropy 18. století a zůstala v repertoáru divadel až do začátku století devatenáctého. Jeho dílo je však daleko pestřejší, zahrnuje duchovní hudbu, světskou vokální hudbu a instrumentální hudbu, z níž lze samostatně vyčlenit ještě díla pro klávesové nástroje. Všechny své autografy Domenico Cimarosa věnoval kardinálu E. Consalvi.²⁹

---

²⁴ Nezaměňovat se stejnojmenným barokním skladatelem.

²⁵ Cantata [*no che più lieto giorno*] byla provedena 23. září 1799 v Chiesa della Vittoria alla Riviera di Chiaia.

²⁶ *Artemisia* (pouze první 2 akty) byla provedena 17. ledna 1801 v Teatro La Fenice.

²⁷ K dílu Domenica Cimarosy zatím nebyl vydán tématický katalog.

²⁸ Soupis díla poskytuje pramen MGG, s. 1130-1134.

²⁹ Kardinál Ercole Consalvi (1757-1824) zřejmě sehrál důležitou roli v Cimarosově rozsudku trestu r. 1799 a následného propuštění z neapolského vězení. Viz: Rossi a Fauntleroy, s. 136. Soupis skladeb, jenž zahrnuje heslo Cimarosa, Domenico in: *The New Grove vol. 5*, s. 852-855, ukazuje, že v dnešní době je většina Cimarosovy tvorby uložena ve fondu Conservatorio di Musica S Pietro a Majella.

1. 2. 1 Duchovní a světská hudba

Nejstarší dochované skladby autora spadají do oblasti duchovní hudby, pochází již z 60. let 18. století, kdy Cimarosa studoval na Conservatorio di musica Santa Maria di Loreto.³⁰ Jednalo se převážně o mše či mešní části. Mezi autorovy pozdější duchovní kompozice patří 6 oratorií, z období 80. let pochází *Giuditta* a *Absalon*, které Cimarosa složil pro benátskou konzervatoř Ospedaletto. V poslední dekádě 18. století pak napsal zbylá čtyři oratoria, a to pro města Neapol a Řím. Krátce po příjezdu skladatele na ruský dvůr vzniklo requiem *Messa pro defunctus a 4 voci con Vvni, Corni da Caccia Obligato e Basso*, které zaznělo k uctění věčné památky hraběnky Serra-Capriola.³¹

Haag³² přisuzuje Cimarosovi autorství celkem 13 mší, 6 oratorií, 22 žalmů a jiných duchovních druhů (mezi nimiž jsou mešní části, magnificaty, Salve regina a moteta).³³

Světskou vokální hudbu představuje v autorově tvorbě 18 děl, jež vznikla za pobytu na ruském dvoře a dále pak v Neapoli; spadají sem světské kantáty, serenády, hymny.³⁴ Méně obsáhlá je instrumentální hudba, ze které se dochovaly 2 symfonie, 2 koncerty, 2 sextety, 6 kvintetů a partimenti. Dále se dochovalo 7 sbírek sonát pro klávesové nástroje.³⁵

1. 2. 2 Dramatická díla

V Cimarosově tvorbě dominují opery nejen množstvím, ale i hudební kvalitou a počtem provedení. Skladatel napsal přibližně 70 dramatických děl, z čehož většinu tvoří opery buffa, dále pak opery seria, intermezza, farsy, commedie per musica aj.³⁶ Všechna Cimarosova raná dramatická díla mají komický námět.³⁷ To lze vysvětlit vzrůstající popularitou a rozvojem opery buffa v neapolských divadlech, pro která byla z většiny díla napsána. Během své cesty

---

³⁰ Rossi a Fauntleroy, s. 27.

³¹ Zesnulá byla manželkou výše zmíněného neapolského velvyslance.

³² MGG, s. 1130-1131.

³³ Oproti tomu nacházíme výčet 21 mší, 5 mešních částí, 6 oratorií a 21 duchovních skladeb v *The New Grove*, s. 854-855.

³⁴ Rossi a Fauntleroy zmiňují 19 světských vokálních děl, s. 111-120.

³⁵ *The New Grove*, s. 852-855. Pro srovnání M. T. Chiesa: *Cimarosa e il suo tempo*, Milán 1939-XVIII zmiňuje jen 1 koncert a 32 sonát. Haag uvádí 82 sonát, 6 kvartetů, 2 sinfonie, 1 sextet a partimenta. Viz: MGG, s. 1130-1131.

³⁶ Stejně tak můžeme číst přibližně o 70 operách v MGG, s. 1131-1134. V E. Krause: *Oper A-Z. Ein Opernführer*, Leipzig 1978, s. 34 je Cimarosovi přičítáno mezi 54 až 78 operami. Publikace od H. Seeger: *Opern Lexikon*, Berlín 1978, s. 121 uvádí přes 60 oper. Naproti tomu *The New Grove vol. 5*, s. 852-854 uvádí jen 40 oper.

³⁷ Ranou tvorbu vymezují Rossi a Fauntleroy těmito díly: *Le stravaganze del Conte*, 1772 až *L'infedeltà fedele*, 1779. Během 70. let 18. století Cimarosa napsal 18 dramatických kusů. Viz: *The New Grove vol. 5*, s. 851.

do Říma na konci 70. let 18. století uvedl za spolupráce s libretistou G. Petrosellinim³⁸ operu *L'italiana in Londra*.³⁹ Ta představuje první mezinárodní úspěch skladatele. Za následujících deset let vzniklo 34 dramatických kusů.⁴⁰ Díla měla příznivý ohlas diváků, byla žádána nejen italskými, ale i evropskými hudebními centry a řada z nich byla mnohokrát opakována. Na evropských scénách skladatele proslavily zejména *Il pittore parigino* (1781, Řím), *Giannina e Bernardone* (1781, Benátky) a *L'imresario in angustie* (1786, Neapol). Třileté období služby v Rusku nebylo z hlediska komponování příliš bohaté, vznikly zde pouze 2 opery seria.⁴¹ Vrchol v autorově operní tvorbě představuje *Il matrimonio segreto*, které, jak již bylo zmíněno, vzniklo při opětovném navštívení Vídně v roce 1792. Tato opera buffa je považována za autorovo nejlepší dílo, existuje však pramen, který dokládá, že Cimarosa sám si nejvíce cenil své poslední opery *Artemisia* (Benátky 1801).⁴² Z 12 oper vytvořených během 90. let pro Neapol vynikly zejména commedia per musica *Le astuzie femminili* a 2 opery seria *Penelopea* a *Gli Orazi ed i Curiazi*.⁴³

Domenico Cimarosa spolupracoval s řadou libretistů. Nejvíce textů pro něj napsali G. Palomba a G. M. Diodati, dále pak komponoval k textům G. B. Lorenziho, A. Sografiho, G. Petroselliniho, A. Anelliho a G. Bertatiho.

---

³⁸ Giuseppe Petrosellini (1727- po r. 1797) působil jako libretista na území Itálie, psal zejména k dílům G. Paissiella a D. Cimarosy. Viz: Heslo Petrosellini, Giuseppe in: *The New Grove Dictionary of Opera (Lon-Rod)*, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001, s. 986-987. Dále jen *The New Grove of Opera*.

³⁹ Premiéra se konala 28. XII. 1778 v Teatro Valle. *L'italiana in Londra* byla během deseti let provedena ve 21 městech Evropy, včetně Vídně, Paříže, Londýna, Petrohradu a také Prahy. Viz: A. Loewenberg: *Annals of Opera 1597-1940*, Cambridge 1943, s. 249-250.

⁴⁰ Přibližně třetinu tvoří vážné opery.

⁴¹ *La vergine del sole* (1788, Petrohrad), *La Cleopatra* (1789, Petrohrad).

⁴² Citace: „But understand in absolute secrecy that even though my opera *Il matrimonio segreto* receives the highest praise, it is, in my opinion, a different work of mine that I prefer and think quite good: *Artemesia [regina di Caia]*...I feel it my best.” Rossi a Fauntleroy na s. 6 čerpají z Andrea delle Corte, “Domenico Cimarosa,“ in *Conferenza tenuta ad Aversa il 18 settembre 1916 in occasione delle celebrazioni campane* (Urbino: R. Istituto d'arte per i libro, 1936), pp. 15-16.

⁴³ *Le astuzie femminili* (1794, Teatro Fiorentini) libreto napsal G. Palomby. Z hlediska počtu evropských scén, na kterých byla provedena, je druhou nejúspěšnější komickou operou z autorovy tvorby. *Penelopea* (1784, Teatro del Fondo) libreto napsal G. Diodati. *Gli Orazi ed i Curiazi* je považována za nejúspěšnější Cimarosovu operu seria.

2. Il matrimonio segreto

2. 1 Opera buffa v 18. století

Opera buffa je vyhraněný typ italské komické opery, jenž vznikl na začátku 18. století v Neapoli.⁴⁴ V té době byla opera, myšleno hudební druh, již veřejnou zábavou nabízející vzrušující podívanou divákům po celé kulturní Evropě. Provozování komedií v šlechtických palácích můžeme doložit od poloviny 90. let 17. století, ve veřejných divadlech od r. 1709.⁴⁵ Opera buffa se postupně (zhruba v pol. 18. století) vyvinula v umělecky náročný útvar, jenž svým komickým až satirickým vyzněním představoval protějšek k opeře seria. Zároveň reagovala i na sníženou dramaturgii, patos a stereotyp ve vážné opeře.

Základy neapolské opery buffa položili již L. Vinci, L. Leo a zvláště pak G. B. Pergolesi, který se proslavil intermezem *La serva padrona* (Neapol, 1733).⁴⁶ Na začátku 18. století spočívala tvorba komické opery převážně v rukou neapolských umělců. Texty byly psány v neapolském dialektu tzv. *comedia musicale napoletana* a navíc téměř nedocházelo k šíření tohoto hudebně-dramatického druhu do dalších italských měst. Proslulost neapolské hudební kultury rostla, společně s tím se žánr začal šířit do okolních hudebních center a posléze i do ciziny. Důvodem popularity a úspěchu opery buffa byla místní politická podpora a zároveň výborné vzdělání hudebníků. Jak již bylo zmíněno, v druhé polovině 18. století dosáhl tento žánr svého vrcholu. Byl reprezentován skupinou italských autorů, kteří působili ve významných operních centrech Evropy, včetně ruského dvora. Patří mezi ně B. Galuppi (1706-1785), jehož tříaktová buffa *Il filosofo di campagna* (Benátky, 1754) byla jednou z nejoblíbenějších oper po celé Itálii i Evropě. Dále N. Piccini (1728-1800), vážený skladatel i v oblasti opera seria, jehož nejvýraznější operou buffa byla *La buona figliuola* (Řím, 1760). Dílo *Il barbiere di Siviglia* (Petrohrad, 1782), od třetího

---

⁴⁴ První celovečerní díla na žertovný námět se však vyskytují již ve 30. letech 17. století v Římě, později i v Benátkách. Objevují se zde komické prvky tzv. *parti buffe* a žertovné scény ve vážných operách. V určení nejstarší opery buffa se literatura liší. Obecně je za ní považována *La serva padrona* od G. B. Pergolesiho. Můžeme však narazit i na názor, že první operou buffa byla *La Cilla*, z níž se dochovalo libreto (necelou partituru máme až z r. 1717, celou pak z r. 1722), hudbu složil M. Faggioli, slova napsal F. A. Tullio. Viz: *The New Grove of Opera*, s. 685-688.

⁴⁵ Teatro dei Fiorentini, postavené r. 1618, bylo první neapolskou scénou, na které se uvedla komická opera (A. Orefice: *Patrò Calienno de la Costa*, říjen 1709). V dalších letech se zde prováděla převážně opera buffa. Viz: *The New Grove of Opera*, s. 685-688.

⁴⁶ L. Vinci (1690-1730) dosáhl úspěchu především komickou operou *Le zite'n galera* (Neapol, 1722). Další skladatel L. Leo se proslavil komickou operou *Amor vuol sofferenza* (Neapol, 1739). S osobou G. B. Pergolesiho (1710-1736) je spojován počátek opery buffa. Intermezzo *La serva padrona* bylo původně vloženo do jeho vážné opery *Il prigioniero superbo* (Neapol, 1733). Později se dílo osamostatnilo. Viz: J. Trojan: *Dějiny opery. Tvůrci předloh, libretisté, skladatelé a jejich díla*, Praha 2001, s. 29-32.

velikána opery buffa G. Paisiella, se hrála dokonce i v Americe. Z italských skladatelů lze uvést dále N. Jommelliho (1714-1774) a P. Anfossiho (1727-1797). Vrcholné období neapolské opery buffa reprezentuje i D. Cimarosa se svou operou *Il matrimonio segreto* (Víděň, 1792).

Celá řada autorů, neitalského původu, od Gassmanna po Martina y Solera ovládala kompozici opery buffa. F. L. Gassmann (1729-1774) se proslavil svou buffou *La contessina* (Uničov, 1770), v níž poukazuje na rozdíly sociálních vrtev. Tématicky je dílo podobné Cimarosově opeře *Il matrimonio segreto*. Téměř 15 oper s komickým námětem pochází od světoznámého skladatele instrumentálních a oratorních děl J. Haydna (1732-1809).⁴⁷ Z pohledu současné muzikologie má však dominantní postavení mezi zaaplskými skladateli opery buffa W. A. Mozart (1756-1791). Ačkoli nebyl ve své době doceněn a v Itálii jej uznávala jen úzká vrstva znalců, jeho díla přetrvala v povědomí diváků dodnes. Opery *Le nozze di Figaro* (Víděň, 1786), *Don Giovanni* (Praha, 1787) a *Così fan tutte* (Víděň, 1790) zcela zastínily dokonce i tvorbu Mozartových italských předchůdců. Díky mistrovsky vystiženým charakterům postav a technické vyspělosti děl zůstávají Mozartovy opery buffa stálíci divadelních scén až do dnešních dnů. Z tvorby předešlých autorů přetrvalo v současném repertoáru jen *Il matrimonio segreto* (Víděň, 1792) od D. Cimarosy. Mezi významné libretisty opery buffa patří G. Bertati, L. da Ponte, G. Petrosellini a již zmíněný C. Goldoni.

2. 1. 1 Znaky opery buffa

Opera buffa námětově čerpala z každodenního života měšťanů, lidových komedií, frašek a starších komických žánrů. Zobrazovala reálné životní situace, jež byly často založené na milostné zápletce. Setkáme se s typizovanými postavami jako je skrblivý stařec, mladá chráněnka, zamilovaný mládenec a dále s postavami přejatými z komedie dell'arte. V opeře buffa vystupuje 7 nebo 6 osob převážně v přirozené poloze bez kastrátů.⁴⁸ Nemałym dílem se na rozvoji tohoto útvaru podíleli libretisté. Docházelo k diferenciaci obsahu libret, kam postupně pronikaly prvky vídeňské lidové opery a přicházely podněty z francouzského a německého klasicistního divadla. Do opery buffa byly vnášeny sentimentální elementy a citové či pohádkové látky. Naproti tomu se vyostřovala satira a parodie.

⁴⁷ Například *La canterina* (1766), *Lo speciale* (1768) či *Le pescatrici* (1769-70).

⁴⁸ Do opery buffa byly běžně vkládány tzv. *parti seria* nebo-li vážné scény, v nichž mohli být obsazeni i kastráti. Význam kastrátů v opeře postupně upadal pod vlivem Gluckovy operní reformy, která kladla hlavní důraz na přirozenost. Nutno podotknout, že Gluckovy opery *Orfeo ed Euridice* (1762) a *Paride ed Elena* (1770) jsou ještě psány pro kastráty. U. Michels: *Encyklopedický atlas hudby*, Praha 2000, s. 341-347.

Docházelo k individualizaci jednotlivých typů postav s lehce odstíněnými povahovými rysy. Komické figury zpravidla představoval bas. K přiblížení prostředí a vyjádření komiky používali libretisté hovorovou řeč, citáty, úryvky v cizích jazycích, vtipně vyznívající dialogy, dále dokonce kýčání, zívání, koktání a také typické parlando, jež dospělo až k virtuozitě.⁴⁹

Formově sestávala opera buffa ze 3 dějství,⁵⁰ která obsahovala secco recitativy, písně, malé a větší árie. Buffa přináší kratší áriové útvary s opakováním výrazného motivu, ovšem už před 40. lety 18. století se setkáme i s koloraturními áriemi. Orchester zůstával relativně malý, základ tvořily smyčce, k nimž přistupovalo proměnlivé seskupení dechů.⁵¹ Skladatelé jej pojímali jako výraznější součást a zapojovali jej do dramatického dění. Základními opěrnými body dramaturgie byla ansámblová introdukce a finále.⁵² Ve finále tyto ansámby umožňovaly konfrontaci všech postav na jevišti a navíc výrazně obohacovaly členění hudby. Právě zde měl autor možnost předvést svou dovednost charakteristiky postav, změny situace a stupňování děje. Do opery buffa jsou postupně vsazena 2 finále, která se prodlužují až natolik, že trvají čtvrtinu celkového času díla. Někdy se objevuje i snaha dát finále nadřazenou čistě hudební formu.⁵³ Komiky bylo v hudbě docíleno široce rozepjatými intervaly v pěveckých i nástrojových partech a zanesením basového hlasu tzv. *basso buffo*.⁵⁴

2.2 Vznik a vývoj opery *Il matrimonio segreto*

Il matrimonio segreto (Tajné manželství)⁵⁵ od Domenica Cimarosy je dvouaktové dramma giocoso per musica. Libreto napsal Giovanni Bertati podle předlohy *The Clandestine Marriage* od G. Colmana a D. Garricka.⁵⁶ *Il matrimonio segreto* bylo zkomponováno mezi prosincem 1791 a únorem 1792 ve Vídni na přání Leopolda II. Premiéra se konala 7. února

---

⁴⁹ Parlano (it. "mluveně") je rychlý zpěv, kdy na každou notu připadá jedna slabika. Vyvolává dojem jakéhosi brebtání a svou překotností napodobuje slet hovorové mluvy. Zde čerpám z J. Trojan: *Operní slovník věcný*, Praha, 1987, s. 86.

⁵⁰ Od poloviny 70. let 18. století se začala ustalovat opera buffa o 2 dějstvích.

⁵¹ Stabilní základ dechového obsazení tvořily hoboje a lesní rohy. Viz: U. Michels: *Encyklopedický atlas hudby*, Praha 2000, s. 65.

⁵² Finále zřejmě začal jako první používat N. Logroscino (1698-1765), pro malé množství dochovaných děl Logroscina, nelze toto tvrzení s určitostí prokázat. Viz: J. Trojan: *Dějiny opery. Tvůrci předloh, libretisté, skladatelé a jejich díla*, Praha 2001, s. 30.

⁵³ Užívalo se vaudevillu či rondového finále. Viz: J. Trojan: *Dějiny opery. Tvůrci předloh, libretisté, skladatelé a jejich díla*, Praha 2001, s. 30.

⁵⁴ *Basso buffo* též *basso comico* (česky bas buffo nebo komický bas) je pohyblivý, znělý hlas příznačný pro rozvoj opery buffa. Charakter postavy je předveden bravurní deklamací zpěváka. Part se vyznačuje ustálenými obraty melodie, velkými intervalovými skoky, typickými melodickými závěry, rychlými parlandy, příznačným střídáním pasáží rozkazovačného rázu s naříkavými místy. J. Trojan: *Operní slovník věcný*, Praha, 1987, s. 17.

⁵⁵ Časté varianty názvu: *Die heimliche Ehe*, *Il Matrimonio notturno*, *Il Segreto e l'Intrigo*, *Le mariage secret*, *Der adelsüchtige Bürger*, *Il segreto e l'intrigo della lettera*, *Lo sposalizio segreto*.

⁵⁶ *The Clandestine Marriage* (Londýn 1766) komická divadelní hra.

1792 v Burgtheatru. Císař Leopold II. byl prý operou natolik nadšen, že vybídl účinkující, aby mu ji soukromně zahráli ještě v tentýž večer podruhé.⁵⁷ Panovníkova reakce na premiéru měla v 18. století zásadní význam pro životnost provedeného díla. Podpora Leopolda II. a Cimarosovo výjimečně zdařilé pojetí opery buffa vyvolaly veliký zájem dalších operních center. Jen během roku 1792 se konala premiéra v Praze (březen), Lipsku (červenec), Drážďanech (říjen), Berlíně (listopad) a v Monze (prosinec). Sláva této opery prošla doslova celou Evropou (1794 Londýn, Petrohrad; 1801 Paříž) a dokonce i velkými městy Jižní Ameriky.⁵⁸ Premiéru měla ve více jak 30 městech světa, do r. 1800 dosáhl počet opakování v některých centrech až druhé poloviny stovky. Libreto bylo na konci 18. století a průběhu 19. století přeloženo do skoro 10 jazyků. První překlad provedl do jazyka německého F. L. W. Meyer v Berlíně, pod názvem *Die heimliche Ehe* zde opera zazněla 5. listopadu 1792. Ve Vídni se naproti tomu *Il matrimonio segreto* hrálo ještě dalších 14 let pouze v italštině, premiéra v německém jazyce se uskutečnila až 10. června 1806, překlad zhotovil Karl Ludwig von Giesecke.⁵⁹ Prameny nenasvědčují tomu, že by byl též v Čechách zhotoven německý překlad libreta. V českém jazyce libreto prvně vyšlo 17. prosince 1872 v Praze, dle Gieseckova překladu jej do češtiny převedl Bedřich Peška.⁶⁰

Il matrimonio segreto se dochovalo jak v Cimarosově autografu partitury, který je dnes uložen v Neapoli, tak v mnoha opisech z konce osmnáctého a začátku devatenáctého století. Autograf se však od dnes obecně uznávané verze opery liší a stejně tak má odlišnou podobu i od Ricordiho klavírního výtahu.⁶¹ Navíc nesouhlasí ani s podobou původního vídeňského libreta z roku 1792. Zajímavostí je, že v autografu lze rozeznat dvě ruce, jedna patří Cimarosovi a druhá dosud neidentifikovanému písaři, z jehož zápisu pochází hned první recitativ opery „*Adesso non si guarda*“, který zde nahrazuje běžně tradovaný „*Il padre mio*“. Vepsání recitativů touto rukou můžeme najít v autografech různých neapolských skladatelů (např. G. Paisiello: *La luna abiata*, Neapol, 1768; F. Corbisieris: *La Mergellina*, Neapol,

---

⁵⁷ Rossi a Fauntleroy však uvádí na s. 122, že opera byla v tentýž večer opakována, neboť se císař nemohl z důvodu panovníckých povinností na první provedení dostavit. Opera byla při světové premiéře velmi kvalitně obsazena Dorothea Bussani (Fidalma), Irene Tomeoni (Carolina), Giambattista Serafino Blasi (Geronimo), Francesco Benucci (hrabě Robinson), Giuseppina Nettelet (Elisetta) a Santi Nencini (Paolino). Viz: Heslo *Matrimonio segreto, Il* in: *The New Grove vol. 3*, s. 269.

⁵⁸ A. Loewenberg: *Annals of Opera 1597-1940*, Cambridge 1943, s. 249-250.

⁵⁹ Karl Ludwig von Giesecke byl od r. 1784 zaměstnán jako libretista a překladatel děl z italského do německého jazyka ve dvorním divadle ve Vídni. Zde čerpám z heslo Vienna in: *The New Grove of Opera vol. 3*, s. 994-995.

⁶⁰ Bedřich Peška (1820–1904) byl český básník, spisovatel a překladatel. Přeložil např. LaFontainovy bajky, Andersenovy pohádky a též řadu operních libret.

www.encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11295

⁶¹ D. Cimarosa, *Il matrimonio segreto*. Opera completa per canto e pianoforte, Mailand o. J. (1973), Plattennummer 41687.

1771/72 ; N. Piccini: *Le trame zingaresche*, Neapol, 1772).⁶² Dietz spekuluje o tom, že změny mohly být v autografu provedeny impresáři divadla Teatro dei Fiorentini, ve kterém se konala neapolská premiéra. Nic totiž nenasvědčuje tomu, že k úpravám došlo už ve Vídni. Pokud se dále zaměříme na partitury z let 1792–93 dochované v Německu či Itálii, shledáme, že jejich podoba vychází pravděpodobně ze staršího zápisu opery použitého při vídeňské premiéře.

Dochovaný autograf, se liší v několika detailech. Introdukce sestává z tria „*Quando è dolce in sul mattino*“ v G-dur, ve kterém vystupují postavy Geronima, Fidalmy a Paolina. Začátek opery se navíc odehrává nejprve v přístavu, kde kotví loď obchodníků a až posléze se děj přesouvá do Geronimova domu (kde se jinak příběh odehrává od začátku do konce opery). Za úvodním triem dále najdeme jiný recitativ s názvem „*Adesso non si guarda*“. V pozdějších verzích opery se vyskytují recitativy, jež byly oproti autografu různě kráceny či prodlužovány ba dokonce vynechány. V rámci aktů byly árie „*È vero, che in casa*“ a „*Se son vendicata*“ běžně posouvány do jiných částí. Dietz uvádí, že ke změnám v opisech docházelo téměř výhradně v VIII.–XI. scéně I. aktu a ve scéně XIV.–XV. II. aktu.

Zasahování do struktury opery patřilo v 18. století k běžné divadelní praxi. Dle poptávky a lokálních potřeb byly prováděny změny v kompozici hudební i literární. U operních čísel byl takový postup nejen povolen a trpěn, nýbrž byl přímo okolím požadován. Tak můžeme najít i v tradování *Il matrimonio segreto* opakovaně nová čísla či výpustky, jak se dá očekávat u pramenů opery, jež po svém vzniku zaznamenala 10 let slávy na evropských divadlech a jež zůstala prováděna dodnes.

---

⁶² H. B. Dietz: Die Varianten in Cimarosa Autograph zu – *Il matrimonio segreto* – und ihr Ursprung, in: *Mf.* 31, 1978, s. 273-283.

Tabulka č. 1

Obecně tradovaná struktura opery ⁶³		
Act I.		
1.	Sinfonia	
2.	Duet	„Cara non dubitar“
3.	Recitativ	„Il padre mio“
4.	Duet	„Io ti lascio, perché uniti
5.	Recitativ	„Ecco che qui sen vien“
6.	Arie	„Udite, tutti, udite“
7.	Recitativ	„Signora sorellina“
8.	Trio	„Le faccio un inchino“
9.	Recitativo	„Chetatevi e scusatela“
10.	Arie	„É vero che in casa“
11.	Recitativ	„Prim´ che arrii il Conte“
12.	Cavatina	„Senza, senza cerimonie“
13.	Recitativ	„Certo sarete stanco“
14.	Kvartet	„Sento in petto un freddo gelo“
15.	Recitativ	„Più a lungo la scoperta non deggio differir“
16.	Duet	„Signor, deh, concedete“
17.	Recitativ	„Oh, Carolina“
18.	Arie	„Perdonate, signor mio“
19.	Finale	„Tu mi dici che del Conte“
Act II.		
20.	Recitativ	„Questa invero è curiosa?“
21.	Duet	„Se fiato in corpo avete“
22.	Recitativ	„Per fare ch´Elisetta mi ricusi“
23.	Trio	„Sento, oimè! Che mi vien male“
24.	Recitativ	„Vanne, vanne, la seguita“
25.	Arie	„Pria che spunti in ciel l´autora“
26.	Recitativ	„Qua nulla si conclude“
27.	Arie	„Son lunatico, bilioso“
28.	Recitativ	„Elisetta mia cara“
29.	Trio	„Cosa farete?“
30.	Recitativ	„Dunque andrà in un ritiro“
31.	Recitativ accompagnato	„Come tacerlo poi“
32.	Recitativ	„Dove, dove mia cara“
33.	Kvintet	„Deh! Lasciate ch´io respiri“
34.	Recitativ	„Sarete or persuasa“
35.	Arie	„Se son vendicata“
36.	Recitativ	„Venite qua, Paolino“
37.	Duet	„Il parlar di Carolina“
38.	Finale	„Deh, ti conforta, o cara“

⁶³ Výchozím pramenem je libreto Videň 1792.

2. 2. 1 Libreto

Il matrimonio segreto se odehrává v 18. století v Bologni. Líčí typické téma opery buffa, kdy bohatý kupec Geronimo (bas) chce provdat své dvě dcery Carolinu (soprán) a Elisettu (soprán) za šlechtice, neboť se tak sám chce dostat do vyšších společenských kruhů. Výměnou za nabytý šlechtický titul nabízí velké věno pro své dcery. Hned na začátku 1. aktu se však dozvídáme, že Carolina se již tajně provdala za otcova účetního Paolina (tenor). V něžném duetu, který otevírá první dějství, Paolino uklidňuje a konejší svou milou, jež těžce snáší život ve lži. Štěstí obou manželů nemůže být naplněno kvůli společenským konvencím, a tak se pár schází tajně. V recitativu, který následuje se divák seznamuje s charaktery těchto dvou postav, které líčí svůj postoj vůči Geronimovi a zvažují, jak by mohli změnit svůj osud. Carolina přesvědčuje Paolina, aby otci o svém tajném manželství řekli. V tomto směru je však Paolino nepřístupný, s ohledem na svůj neurozený původ a finanční poměry totiž tuší, kde je jeho místo v Geronimově domě. Paolino shledává, že řešením jejich situace by bylo provdání Geronimovy druhé dcery za urozeného pána a navrhuje, že Elisettu seznámí s Hrabětem Robinsonem. Dialog sezdaného páru přeruší blížící se kroky Geronima. V druhém milostném duetu se manželé láskyplně loučí (I/4). Poté Carolina odchází ze scény a Paolino se ocitne s jejím otcem v místnosti sám. To je ideální příležitost proto, aby svému pánovi předal dopis, ve kterém se píše, že se jej chystá navštívit jistý Hrabě Robinson, jenž má vážný zájem o jeho dceru Elisettu. Geronimo je nadšen a ihned svolává dcery i svou sestru Fidalmu (mezzosoprán), aby jim tuto skvělou novinu mohl sdělit (I/5). V následující árii „*Udite, tutti, udite*“ s veselím oznamuje, že se Elisetta bude vdávat. V díle je Geronimo ztvárněn jako hamižný stařík, který peskuje své poddané a nedbá na štěstí svých dcer. Charakter této postavy je zesměšňován typickými prostředky opery buffa, stařec nedoslýchá, čímž vznikají vtipně vyznívající pasáže v dialozích s ostatními postavami. V jeho sólových výstupech se navíc objevuje koktání, kýčání, parlando apod.

Ve čtvrtém výstupu jsou představeny nově příchozí ženské postavy. Elisetta je nafoukaná a panovačná, vidina dobrého sňatku ji těší a neváhá se povyšovat nad svou sestru (recitativ „*Signora sorellina*“ I/7). Fidalma vystupuje jako rozumná a laskavá teta obou sester, která usměrňuje jejich věčné potyčky.

Milostná zápletka díla se prohlubuje, když na scénu vstoupí hrabě Robinson (bas), který se má sice ucházet o Elisettu, ale vzplane ke Carolině (I/12). I druhý basový zpěvák, jak je u opery buffa zvykem, představuje komickou postavu. Hrabě Robinson tu je prezentován jako popleta bez kousku taktu a člověk nepřilíš obdařený rozumem. Stejně jako u postavy

Geronima i v jeho projevu jsou použity komické prvky. Hlavní důraz je kladen na zesměšnění pompéznosti a okázalého slovního projevu (vyskytuje se např. zakuckání postavy uprostřed pěveckého výstupu).

Číslo, kdy postavy líčí své neblahé tušení, že se situace vyvíjí špatným směrem, na závěr vystřídá sólo Caroliny „*Perdonate, signor mio*“ (I/18). Koloraturní árie, v níž Carolina zdůvodňuje hraběti, že se nemůže stát hraběnkou, jelikož byla vychována jako prosté děvče, je vrcholem 1. aktu. Carolinino sólo je v podstatě jedním velkým výsměchem vyšší společnosti. V jeho průběhu jsou parodována slova v cizích jazycích, panské mravy a mimojiné i samotné namlouvání mezi mužem a ženou. Následující závěrečné scény prvního aktu naplňuje povyk a zmatení postav, které cítí vzájemné odcizení.

Druhý akt začíná recitativem, ve kterém se hrabě tajně setká s Geronimem. Hrabě přichází s nabídkou, že nebude vyžadovat žádné věno a naopak půlku této peněžní částky ještě Geronimovi daruje, pokud se jeho ženou stane Carolina. Kupcovi se nabídka zamlouvá, a tak s Hrabětem uzavře novou úmluvu a Carolinu mu přislíbí (duet „*Se fiato in corpo avete*“). V triu „*Sento, oimè! Che mi vien male*“ (II/3) se děj posune ještě dále, když se Fidalma svěří Carolině, že si myslí na Paolina. Z Carolininy reakce však pozná, že i ona k tomuto muži chová city. Štěstí sezdaného páru je v ohrožení. V následujícím recitativu Carolina nařkne svého chotě z nevěry. Paolino se jí pak snaží v milostné árii „*Pria che spunti in ciel l'autora*“ II/5 přesvědčit, že jeho láska k ní trvá. Protiklad dále tvoří komicky vyznívající árie Hraběte „*Son lunatico, bilioso*“ (II/7), ve které chce Elisettu odradit od sňatku tím, že jí líčí svou tělesnou neduživost, cholerickou náuru a pokleslost ducha. Elisettu toto chování uráží, ví, že pravým zájmem Hraběte je získat její sestru. Carolina je nyní trnem v oku jak Elisettě, tak Fidalmě. V recitativu „*Elisetta mia cara*“ (II/8) se proto spojí proti ní a rozhodnou se, že ji nechají poslat do kláštera. S touto myšlenkou pak přijdou za Geronimem. Následuje trio těchto postav, kdy se pod záminkou, že Carolina ruší domácí klid, daří ženám Geronima přesvědčit, aby splnil jejich přání.

V desátém výstupu Carolina prosí otce o slitování, ten je však neoblomný a přikazuje jí, aby odjela již další den ráno (II/10). Po recitativu *accompagnato* „*Come tacerlo poi*“, v němž si Carolina zoufá nad svým osudem, náhodně potkává Hraběte a bázlivě se mu v dalším recitativu svěruje, co je pravým důvodem toho, že si jej nechce vzít. Hrabě má pro věc pochopení a zřiká se nároku na ní (recitativ „*Dove, dove mia cara*“ II/12).

V noci se pak tajně sezdaní manželé Carolina a Paolino pokusí o útěk, jsou však přistiženi a přichází rozuzlení příběhu (finále „*Deh, ti conforta, o cara*“). Carolina přiznává

svůj sňatek s Paolinem rodině, která po prvotním překvapení začne vyzývat k obecnému veselí nad novým sňatkem.

Jednoduchý příběh o lásce má vtip, který zvláště dominuje v bravurně vystavěných dialozích, jež nenuceně posouvají spád děje. Sentimentální námět je naplněn intrikami, v nichž se upozorňuje na rozdíly společenských vrstev. Bertatimu se zdařilo vystihnout v celistvosti charakterové rysy postav, ukazuje lidské touhy, vášně, malomyslnost, hamižnost a podtrhuje odlišné mravní principy osob. Téma a způsob ztvárnění zcela odpovídají požadavkům tvorby pozdní opery buffa. Po vídeňské premiéře byl sice Bertati kritizován svými rivaly Da Pontem a Castim za neoriginální příběh,⁶⁴ nutno však říct, že společenská reflexe, již dílo nabízí, byla pravděpodobně obecnstvu daleko blíží, než pohádkové a exotické náměty jiných oper. Díky dobovému příběhu, jenž se odehrává na jediném místě (Geronimův dům), nebylo navíc potřeba zvláštního vybavení divadel, což jistě napomohlo šíření díla.

2. 2. 2 Hudební prostředky

Pěvecké obsazení této opery buffa je tradiční: 2 soprány, mezzosoprán, tenor a 2 basy. Instrumentace je bohatší než u autorových předešlých děl, sestává ze 2 fléten, 2 hobojů, 2 klarinetů, 2 fagotů, 2 lesních rohů, 2 trumpet, timpanů a smyčců. Orchester vystupuje jako samostatnější jednotka s vlastním motivickým a rytmickým materiálem a podílí se na dramatinaci děje. V opeře se jen vzácně vyskytují kolorатурní árie („*Perdonate signor mio*“, „*Pria che spunti in ciel l' autora*“). V kompozici opery buffa jsou daleko častější menší árie (arietty), Cimarosa zvolil árie s dílčími kontrastními tempy a metry, které konvenují se změnami pohybu textu, situací na scéně a posilují spád děje. Tato struktura formy zajišťuje efekt spontaneity a flexibility díla. Poslední části árií bývají zpravidla v rychlém tempu, což odpovídá tendenci pozdní opery buffa. Svou plastičností a blízkostí k lidové melodice árie prozrazují autorův neapolský původ. V opeře *Il matrimonio segreto* převládají secco recitativy, recitativ accompagnato se vyskytuje jen jedenkrát, jak je uvedeno výše. Skladatel je střídá s vtipnými a temperamentními ansámblly, v nichž se mu daří v celistvosti vystihnout charakteru postav a sdělit jejich emoce. Ansámblly tvoří převážně delší uzavřené duety. Vzhledem k žánru a námětu se ve struktuře opery několikrát vyskytuje duet milostný a duet mezi sluhou a pánem. Prokomponované typové duety posilují komický ráz opery a ukazují odlišné povahové rysy postav. V opeře nejsou použity sbory.

---

⁶⁴ Heslo *Matrimonio segreto*, II in: *The New Grove*, s. 270.

Harmonie je poněkud chudší, převažuje diatonika a harmonické změny jsou nevýrazné. Síla hudebního díla spočívá v bohatosti melodické invence a v obměně rytmických motivů, které umožňují rychlou deklamaci libreta.

3. II matrimonio segreto v Praze

3. 1 Pražská operní scéna v 18. století

V Praze se operní provoz ustálil až počátkem 18. století.⁶⁵ Do města putovaly italské operní společnosti, které buď přicházely přímo k nám, či mířily z Itálie přes Vídeň a dále pak do Drážďan, čímž docházelo k šíření repertoáru mezi evropskými divadly.⁶⁶ Praha se tak brzy stala významným centrem italské opery ve střední Evropě.

Představení městských divadel byla přístupná za poplatek pro všechny vrstvy společnosti, ovšem až do 80. let obecnost tvořila především šlechta a bohatí měšťané. Provoz opery se v Praze odehrával více méně v průběhu 3 sezón do roka,⁶⁷ hrálo se v určených dnech zpravidla dvakrát až třikrát týdně. Divadla nebyla specializovaná, na jejich scénách se střídala italská společnost s německou popřípadě i francouzskou společností a ty krom oper prováděly též činohru, pantomimu a frašky.

V Praze nejdříve působili výhradně impresáři a operní společnosti z Itálie, jejich repertoár byl kvalitní a často se vyrovnal produkci velkých divadel Evropy. První veřejné operní sezóny řídil G. F. Sartori v Regenhardtském domě na Malé Straně mezi léty 1702–1705. V letech 1724–1734 bylo v provozu Šporkovo divadlo, jež hrabě poskytl operní společnosti A. Denziho k veřejným produkcím přes zimu. V r. 1738 či 1739 bylo otevřeno Divadlo v Kotcích, první veřejná městská scéna, která byla až do svého uzavření r. 1783 hlavním centrem italské opery v Praze. Pod vedením impresáriů P. Mingottiho (1745/46) a G. B. Locatelliho (1748–57) byla v divadle provedena díla Pergolesiho, Galuppiho, Vinciho, a dalších. V 50. letech byly v Divadle v Kotcích uvedeny též opery Ch. W. Glucka *Ezio* (1750) a *Issipile* (1752).⁶⁸ Nejvýznamnějším pražským operním dějištěm bylo Nosticovo divadlo zbudované 21. dubna 1783. O čtyři roky později zde impresario Bondini uvedl

---

⁶⁵ Pod nadvládou Habsburků (1620–1918) Praha nebyla královskou residencí, chyběla zde tudíž potřebná finanční podpora kultury ze strany panovníka a šlechty. Během 17. století došlo k několika náhodným představením oper provedených k příležitosti návštěvy císařského dvora. Významná byla léta 1679 – 1680, kdy v Praze pobýval Leopold I., který sem utekl před morovou nákazou. Společně s ním přijela do Prahy i vídeňská dvorní kapela, která zde pro panovníkovu zábavu provedla několik operních představení. Od počátku 18. století pak místní šlechta začala zvat do Prahy italské operní společnosti. Viz: J. Němeček: *Nástin české hudby XVIII. století*, Praha 1955, s. 34.

⁶⁶ Kol. autorů: *Hudba v českých dějinách*. Doba osvícenského absolutismu (1740–1810), Praha 1983, s. 243.

⁶⁷ Mezi sezónami byly divadelní společnosti zcela bez příjmů, aby nedošlo k jejich krachu, uváděli impresáři v divadlech, která měli pronajatá celoročně, oratoria a duchovní hry. Obtíže s provozem měly za příčinu časté výměny impresáriů či rozpad divadelních společností. Zde čerpám z Kol. autorů: *Hudba v českých dějinách*. Doba osvícenského absolutismu (1740–1810), Praha 1983, s. 244–245.

⁶⁸ Christopher Wilibald Gluck působil v letech (1749–1752) jako kapleník Locatelliho divadelní společnosti. Čerpám z J. Němeček: *Nástin české hudby XVIII. století*, Praha 1955, s. 156.

Mozartovu operu *Figarova svatba*.⁶⁹ Veliký úspěch zděšších premiér vedl k objednavce Mozartovy opery pro Prahu, byl jí *Don Giovanni*, jenž měl premiéru 29. října 1787 ve skladatelově nastudování.

V 90. letech 18. století v Praze fungovala tři divadla – Thunovo,⁷⁰ Nosticovo a divadlo u Hybernů. Na jejich podíích vystupovaly tři operní společnosti a prováděly se tři odlišné jevištní útvary (opera, singspiel, činohra), produkce se navíc odehrávala ve třech různých jazycích (italština, němčina a čeština). Dlouholetá sláva italské opery v této době upadá, pod vlivem Vídně a díky přílivu diváků z měšťanských vrstev nastoupila v Praze doba německého singspielu. Žánr byl řadou znalců kritizován jako pokleslý,⁷¹ to však nic nemění na tom, že tvořil většinu pražského divadelního repertoáru konce 18. století.⁷² Projevovala se i nacionálně motivovaná kritika směřující proti italským umělcům. Jak uvádí Volek,⁷³ obětí útoků byl nejčastěji další impresárió Nosticova divadla Domenico Guardasoni⁷⁴ (1788-1806), jenž jako poslední pravidelně uváděl italskou operu v Praze. Přehled repertoáru Guardasoniho společnosti se dochoval v *Allgemeines europäisches Journal*, který dokládá i provádění *Il matrimonio segreto* v Praze.

3. 2 Premiéra v Praze

Pražská premiéra *Il matrimonio segreto* se konala hned po vídeňské, a to o pouhý měsíc později v březnu roku 1792.⁷⁵ Jediný pramen, který je datován rokem premiéry, je libreto 98 G 218. Na základě jeho titulního listu můžeme říct, že operu prvně provedla Guardasoniho operní společnost v Nosticově divadle.⁷⁶ V dobových písemnostech se k premiéře nedochovala jediná zmínka – znamená to snad, že se tato opera u nás nesetkala s takovým ohlasem jako při vídeňské premiéře? V částečné edici *Allgemeines europäisches Journal*,

---

⁶⁹ Premiéra *Figarovy svatby* r. 1785 ve Vídni byla neúspěšná, naproti tomu, jak uvádí Němeček: „Po premiéře pražské, *Figarovy svatby*“ *zněly její melodie po všech ulicích, kdekdo, od šlechtice až po prostého hudebníka chtěl vidět umělce.*“ Viz: J. Němeček: *Nástin české hudby XVIII. století*, Praha 1955, s. 335.

⁷⁰ V Thunovském divadle se italská opera provozovala v letech 1781-1784 pod vedením Bondiniho. Ukončení provozu divadla nastalo 26. 8. 1794, kdy zaniklo při požáru. Viz: Kol. autorů: *Česká divadla*. Encyklopedie divadelních souborů, Praha 2000, s. 610.

⁷¹ T. Volek: Repertoír Nosticovského divadla v Praze z let 1794, 1796-8, in: *Miscellanea musicologica XVI.*, 1961, s. 6-8. Dále jen Volek.

⁷² Volek, s. 173. J. Trojan: *Stručné dějiny opery z hudebně dramaturgického hlediska I. Baroko – klasicismus – romantismus*, Praha 1985, s. 160-178.

⁷³ Volek, s. 9-10.

⁷⁴ D. Guardasoni (1731-1806) zprvu působil jako zpěvák v Bustelliho operní společnosti. Viz: *The New Grove vol. 10*, s. 476.

⁷⁵ H. B. Dietz: Die Varianten in Cimarosa Autograph zu – *Il matrimonio segreto* – und ihr Ursprung, in: *Mf.* 31, 1978, s. 273. Nutno podotknout, že není známo, odkud Dietz čerpá informaci, že byla opera v Praze provedena v březnu, autor totiž neuvádí použitou literaturu.

⁷⁶ J. Němeček zmiňuje, že Cimarosova díla byla v Nosticově divadle prováděna již v 60. a 70. letech. Viz: J. Němeček: *Nástin české hudby XVIII. století*, Praha 1955, s. 157.

kteřou připravil T. Volek, můžeme číst: „*Was in Wien oder Italien gefällt, wird deshalb nicht auch zu Prag gefallen.*“⁷⁷ Tato slova odráží skutečnost, že v Praze propadlo nejedno dílo, které jinde slavilo úspěch, což lze vysledovat nejen z dobových kritik, ale i z odlišnosti pražského repertoáru.⁷⁸ *Il matrimonio segreto* Guardasoni uvedl v době největší slávy Mozartových singspielů a propagace singspielů a operet v Praze vůbec. Jak lze číst v dobových kritikách, italská opera zůstala výsadou dobrého vkusu jen u šlechty a vzdělaných měšťanů.⁷⁹ Navíc v březnu roku 1792 zemřel Leopold II., tudíž hned po prvním uvedení musela být, z důvodu státního smutku, divadla uzavřena.⁸⁰ Tyto okolnosti napovídají, že dílo mohlo mít v Praze daleko menší pozornost, než-li v jiných hudebních centrech.

Pro rekonstrukci podoby *Il matrimonio segreto* při pražské premiéře máme bohužel velmi málo dokumentů. Můžeme se dočíst, že Guardasoni věnoval italským operám velkou péči a že Nosticovo divadlo, jež mohlo pojmut 1000 diváků, bylo za působení dekoratéra Ignatze Platzera (1751–1806) vybaveno 12-ti dekoračními sadami.⁸¹ Na základě scénografie *Il matrimonio segreto*, kdy se celá opera odehrává v pokojích jednoho domu, však nelze předpokládat, že by Platzer nabídl divákům nebývalou podívanou.

Stejně tak o obsazení jednotlivých rolí opery můžeme jen spekulovat, pražské libreto totiž tento údaj neuvádí⁸² a nelze jej podložit ani jiným přímým pramenem (např. divadelní cedulí). Pravděpodobné obsazení rolí lze rekonstruovat na základě sestavy Guardasoniho operní společnosti v 90. letech 18. století.⁸³

Jednu ze sopránových rolí mohla zpívat Margherete Danzi. O této zpěvačce máme jen velmi málo zpráv. Jakubcová⁸⁴ uvádí, že byla primadonou Guardasoniho operní společnosti až do r. 1793. Teuberem⁸⁵ je popisována jako zpěvačka s nádherným vysokým hlasem čisté a jasné barvy, sahající přes 3 oktávy až do třičárkovaného f.

Další zpěvačka Guardasoniho společnosti, jež zpívala v sopránové poloze, byla Antonie Campi (1773-1822), rozená Miklaszewicówna-Leonowicz, původem z Polska. Byla dcerou skladatele a její veřejná produkce započala již v r. 1785, kdy vystoupila v městě Lublin.

---

⁷⁷ Volek tato slova přisuzuje muzikologovi F. Němečkovi. Viz: Volek, s. 9.

⁷⁸ Volek, s. 173.

⁷⁹ Volek, s. 8.

⁸⁰ Dle nařízení zemského gubernia v Brně (1777) byla ve dnech smutku za panovníka a členy císařské rodiny divadelní produkce zakázána. Smutek trval několik měsíců. K roku 1792 disponujeme navíc daleko menším počtem divadelních kritik, než je tomu k letům 1794 a 1796-8.

⁸¹ Kol. autorů: *Česká divadla*. Encyklopedie divadelních souborů, Praha 2000, s. 457- 465.

⁸² V době 18. století se v českých libretech jen málokdy setkáme s uvedením jmen zpěváků.

⁸³ Zde čerpám z publikace O. Teuber: *Geschichte des Prager Theaters*, 3 sv., Praha 1888, s. 321 (dále jen Teuber) a z Volek, s. 188.

⁸⁴ A. Jakubcová a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století*. Osobnosti a díla, Praha 2007, s. 107-108. Dále jen Jakubcová.

⁸⁵ Teuber, s. 321.

O tři roky později se stala dvorní zpěvačkou polského krále Stanislawa Augusta Poniatowského. V r. 1790 zpívala roli Idalide v Cimarosově opeře *La vergine del sole*, jež byla provedena ve Varšavě, v tomto městě se také stala členkou Guardasoniho operní společnosti. V červnu 1791 pak se společností začala působit v Praze v Nosticově divadle. Do roku 1793 se dělila s výše zmíněnou sopranistkou Danzi o pozici primadony, která jí plně připadla po jejím odchodu. V pražském angažmá zůstala až do r. 1801, jako zpěvačky si ji zde velmi považovali.⁸⁶ Na její počest vyšla 4. ledna 1798 v Praze oslavná báseň, která je uvedena v Dlabacžově lexikonu.⁸⁷ Teuber přisuzuje Campi krásný čistý hlas, obzvláště hodně vysoký a technicky vyspělý, ovšem jak dále zmiňuje, seděly jí spíš vážné role.⁸⁸ Nemáme úplný seznam rolí, které zpěvačka za svou uměleckou dráhu nastudovala. Prokazatelně vystoupila v mnoha Mozartových operách, jež byly uvedeny v Praze, například ztvárnila postavu Hraběnky ve *Figarově svatbě*, Donny Anny v opeře *Don Giovanni* či Servilie v *La clemenza di Tito* aj. Úplný seznam doložených rolí Antonie Campi podává Jakubcová.⁸⁹

Nepodařilo se doložit, která zpěvačka by mohla zpívat roli Fidalmy. Teuber zmiňuje mezzosopranistku Zappi, kterou popisuje jako zpěvačku s nesmírně příjemným hlasem, v hloubkách sahajících až k malému g, v nichž má její hlas stále pěknou barvu.⁹⁰ Magdaléna Zappe⁹¹ (1757-1819) skutečně působila v Praze, nejdříve v Nosticově divadle mezi léty 1784/85 v Bondiniho Druhé společnosti, po jejím rozpuštění pak přešla r. 1786 do souboru Vlasteneckého divadla. Roku 1791, rok před premiérou *Il matrimonio segreto*, však odešla na šest let do Lince, kde působila pod F. X. Glögglövem. Po svém návratu do Prahy r. 1797 byla přijata do souboru K. F. Guolfingera von Steinsberga v Nosticově divadle.⁹² Nemáme žádný další pramen, který by uváděl jméno mezzosopranistky, jež by v 90. letech 18. století působila v Guardasonově operní společnosti v Praze.

Jako tenory zmiňuje Teuber⁹³ Antonia Baglioniho a Campiho, ti mohli zastávat roli Paolina. Antonio Baglioni působil v 80. a 90. letech 18. století jako zpěvák a učitel zpěvu. Pocházel z Itálie a pravděpodobně mohl být příbuzným Francesca Baglioniho, italského basového zpěváka a impresaria. Nejvýraznější role Antonia Baglioniho byly Don Ottavio, kterého ztvárnil při pražském uvedení opery *Don Giovanni* v r. 1787 a Titus v opeře *La clemenza di Tito*, provedené taktéž v Praze r. 1791. Rozsah jeho hlasu byl od malého e

---

⁸⁶ Jakubcová, s. 107-108.

⁸⁷ G. J. Dlabacž: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen, Praha 1913, s. 262.

⁸⁸ Teuber, s. 321.

⁸⁹ Jakubcová s. 107-108.

⁹⁰ Teuber, s. 321.

⁹¹ Jména zpěváků byla často uváděna v různých variantách, popř. i chybně.

⁹² Jakubcová, s. 671.

⁹³ Teuber, s. 321.

do jednočárkovaného b. Tradovalo se, že měl velmi dobrou pěveckou průpravu. Sám posléze učil neteř libretisty L. da Ponteho Giuliettu da Ponte, která o něm tvrdila, že je to muž s dobrým vkusem a výbornými hudebními znalostmi, jenž vychovává nejlepší zpěváky v Itálii. Baglioni publikoval řadu nauk zpěvu (Milán, s.a.) a duet *Sommo ciel* (Benátky, s.a.). Další jeho díla jsou *Ave regina* pro tři hlasy a arie *Come aboro fu deciso*.⁹⁴

U jména Gaetano Campi⁹⁵ Dlabacž píše, že to byl obdivuhodný italský zpěvák, který účinkoval v Mozartových operách (není uvedeno ve kterých). V lednu roku 1792 se oženil s výše zmíněnou zpěvačkou Campi, se kterou od r. 1808 žil v Praze, kde byl stejně jako ona velmi uznáván.

Jména basových zpěváků v Guardasonově společnosti uvádí Volek, a to až u r. 1796. Roli Hraběte a Geronima mohli ztvárnit Bassi či Bertini.⁹⁶

Italský zpěvák Luigi Bassi (1766-1825) se stal členem Bondiniho společnosti r. 1784. O dva roky později zpíval při pražské premiéře opery *Figarova svatba* postavu Hraběte Almaviva a r. 1787 pak obsadil hlavní roli v opeře *Don Giovanni*. Ve své kariéře ztvárnil mnoho pěvecky náročných rolí. V r. 1806, kdy Guardasoni zemřel a operní společnost se tak rozpadla, odešel na osm let do Vídně, kde působil ve službách knížete Lobkovického.⁹⁷

Z výčtu vyplývá, že italská opera 90. let v Praze rozhodně nebyla v krizi z pohledu pěveckého obsazení.

V libretu 98 G 218 lze vyčíst tři zásahy do celku opery, což ukazuje, v jaké podobě bylo *Il matrimonio segreto* provedeno při pražské premiéře.⁹⁸ Ve dvou případech je v pražském libretu vynechán úsek uprostřed čísla, jsou to recitativy „*Più a lungo la scoperta non deggio differir*“ (I/X) a „*Qua nulla si conclude*“ (II/VII). V recitativech je vypuštěna část partu obou postav, které jsou zrovna na scéně. Nejedná se o stežejní místa hudební a ani z pohledu sdělení libreta nejsou úseky závažné.

Zásadní změnou v provedení opery je oproti tomu nahrazení árie „*Perdonate signor mio*“ ariettou s jiným textem „*Lasciami in pace alfine*“ (I/XI). Árie „*Perdonate signor mio*“ je jedním z nejkrásnějších čísel opery vůbec, umožňuje zpěvačce předvést svůj rozsah, technickou vyspělost a herecký um. Za zpěvu tklivé melodie vysvětluje Carolina hraběti, proč se nemůže stát jeho ženou. Celá árie vyznívá vtípně, libretista v ní použil ne jeden z komických prostředků opery buffa (jak je popisováno již v podkapitole 2. 2. 1 Libreto). Pražská arietta má naproti tomu lyrický charakter, její text se nedochoval v žádném

⁹⁴ K osobě Baglioni jsem čerpala z heslo Baglioni, Antonio in: *The New Grove vol. 2*, s. 469.

⁹⁵ Křestní jméno zpěváka uvádí Jakubcová, s. 109.

⁹⁶ K osobě zpěváka Bertini se bohužel nepodařilo dohledat více informací.

⁹⁷ Heslo Bassi, Luigi in: *The New Grove vol. 2*, s. 871-872.

⁹⁸ Viz tabulka č. 9.

z pramenů uložených v Praze. Nebyla nalezena v RISMU a nevyskytuje se ani v žádné z přístupných partitur *Il matrimonio segreto* na <http://www.oper-um-1800.uni-koeln.de>. Nelze doložit ani hudební materiál, který v jejím průběhu byl použit. Můžeme předpokládat, že se jednalo pouze o lokální změnu v rámci produkce *Il matrimonio segreto* v Nosticově divadle.

Původní árie je technicky velmi náročná, vyžaduje rozsah hlasu až do tříčárkovaného g,⁹⁹ v jejím průběhu se vyskytují velké intervalové skoky a neméně náročný je i herecký výraz. Nabízí se možnost, že árie musela být změněna, jelikož se v Guardasoniho společnosti nevyskytovala zpěvačka, která by árii dokázala zazpívat. Tuto teorii však vyvrací dobová kritika, jež úroveň zpěvaček Guardasoniho společnosti hodnotí velmi vysoko. Pravděpodobnějším důvodem je komický námět árie, jenž nemusel zpěvačce vyhovovat. Pokud bychom zvážili, že hlavní ženskou roli ztvárnila Campi, o níž se tvrdí, že ji vyhovovaly vážné role (viz. výše), pojetí postavy Caroliny jako “hrdinky“ by bylo vysvětleno.

Změnou této árie postava ztrácí sólový výstup, ve kterém jasně vymezuje svůj postoj k osobě Hraběte i celé záležitosti ohledně sňatku s urozeným pánem. Carolina zde ukazuje svůj nadhled a smysl pro humor, čímž odkrývá své další charakterové rysy. Zesměšňuje vilného Hraběte i způsoby chování šlechty, divák se dobře baví a zároveň může obdivovat krásu hudebního čísla. Arietta „*Lasciami in pace al fine*“ tento prostor postavě nenabízí. Carolina zde prosí Hraběte o slitování, přičemž si uvědomuje bolest, kterou mu způsobuje svým odmítnutím. V průběhu díla tak Carolina zůstává spíš smutnou postavou, která si zoufá nad svým osudem.

Překlad pražské varianty árie Perdonate, signor mio

Lasciami in pace al fine
Calma, se puoi, l'affanno;
Ma non chiamar tiranno
Questo agitato cor.

Nech mě konečně v klidu
zklidni, můžeš-li, (mou) trýzeň;
však nenazývej tyranem
toto rozrušené srdce.

Nelle sventure ancora
Il grado tuo rammenta
E men crudele allora
Ti sembrerà il dolor.

V neštěstí ještě/stále
pamatuj na své postavení
a méně krutou
se ti bude bolest zdát.

---

⁹⁹ Dle pramenu na DBMus.ms. 3664-1 na www.oper-um-1800.uni-koeln.de/einzeldarstellung_werk.php?id_werke=322&herkunft=

Tabulka č. 2

Srovnání obsahu libret Vídeň 1792 versus Praha 1792				
strana	scéna	řádek	text Vídeň	text Praha
V. 22	I/X	V. 15.-23.	<p><i>Conte</i> Che senza far[e] un giro di parole Ciascheduno può dir quello che vuole. <i>Pao</i> Benissimo. Veniamo dunque al fatto. <i>Con.</i> Tu sai che ho già disposto Di richiamarti a casa Fra pochi mesi, e darti del contante Perché tu pur divenga un buon mercante: Sì, già lo sai : non serve un tal racconto</p>	
V. 27-28 P. 27	I/XI	V. 27/8-30, 28/1-3 P. 8-15	<p><i>Carolina</i> Pedronate, Signor mio, S'io vi lascio , e fo partenza. Io per essere Eccellenza Non mi sento volontà. Tanto onore è riservato A chi ha un merto singolare, A chi in circolo può [sa] stare Con buon garbo, e gravità. Io, meschina, vò alla buona, Io cammino alla carlona, Son piccina di statura, Io non ho disinvoltura, Non ho Lingue, non sò niente: Farei torto certamente Alla vostra nobiltà. Se un mi parla alla francese, Che volete ch'io risponda? Non sò dire che <i>Monsiù</i>. Se qualcuno mi parla inglese, Ben convien ch'io mi confonda, Non intendo che <i>addidù</i>. Se poi vien qualche tedesco, Vuol star fresco, oh, vuol star fresco! Non intendo una parola: Sono infatti una figliuola Di buon fondo, e niente più.</p>	<p><i>Carolina</i> Lasciami in pace alfine, Calma , Se puoi, l'affanno; Ma non chiamar tiranno Questo aggitato cor.</p> <p>Nelle suenture ancora Il grado tuo rammenta, E men crudele allora Ti sembrerà il dolor.</p>
V. 49	II/VII	V. 16-27	<p><i>Elisetta</i> Quando li conoscete, è cosa facile, Che possiate emendarvi. <i>Con.</i> Oh! Lo credo impossibile. Sempre ho sentito a dire : Che colla vita si mantiene, e dura Duel vizio che nell'uom passa in natura. <i>Eli.</i> Voi mi sgomentereste Se vi credessi in tutto. <i>Con.</i> Basta... credete pure Quello sol che vi piace, Io con voi tratto Da galantuomo; e in termini assai schietti Io vi avverto di aver dei gran difetti.</p>	

3. 3 Provádění *Il matrimonio segreto* do konce 18. století

O následující produkci *Il matrimonio segreto* v Praze vypovídají dva přímé prameny, a sice dochované divadelní cedule z roku 1794 (viz 3. 3. 2. Popis pramenů). Další zprávy o provedení opery podává periodikum *Allgemeines europäisches Journal*, v jehož částečné edici od Volka lze vysledovat, že *Il matrimonio segreto* bylo v Nosticově divadle uváděno až do konce 18. století. Z r. 1794 máme záznam o třech provedeních za sezónu, v r. 1797 byla opera provedena dokonce šestnáctkrát a v r. 1798 pětkrát.¹⁰⁰ Dochované rukopisné prameny svědčí o tom, že opera či její části byly během konce 18. století též součástí repertoáru šlechtických divadel (viz Tabulka č. 3).

V pramenech (sign. XLI C 287/4, XLI C 287/5, XLI C 286/3, XLI A 91) se můžeme setkat s německými tituly hudebnin, zpěvními texty a dokonce jmény postav opery, což by mohlo znamenat, že opera byla prováděna celá i v tomto jazyce. Německý divadelní provoz v Praze řídil v letech 1792 a 1793 (do Velikonoc) Václav Mihule. Jak vyplývá z konzultace s PhDr. A. Jakubcovou Ph. D., německé provádění opery v Praze se zatím nijak nepodařilo doložit. Jisté však je, že Mihule provedl operu v němčině hned na svém prvním působišti (a též na dalších místech) za hranicemi českých zemí (Augsburg 6.2. a 14.2.1794, Norimberk 5.6.1794, 6.1.1797 Stuttgart, etc.).¹⁰¹

3. 4 Prameny uložené v Čechách¹⁰²

K opeře *Il matrimonio segreto* se v Čechách dochovalo celkem 34 notových pramenů (16 rukopisů), 5 libret a 2 divadelní cedule. Z toho jsou uloženy dva rukopisy a sedm notových tisků mimo archivy hlavního města Prahy (viz. Tabulka č. 8).

Jediný pramen, který prokazatelně pochází z roku pražské premiéry opery *Il matrimonio segreto*, je libreto s italským textem uložené v Národním muzeu.¹⁰³ Čtrnáct hudebnin – rukopisných pramenů – je dnes uloženo v Českém muzeu hudby, kam byly roku 1952 převezeny z knihovny kačinského zámku a zámku v Klášterci nad Ohří. Žádný z nich není datovaný, jejich stáří se odhaduje post 1792 až cca 1800. Dochovaly se pouze zpěvní party či partitury jednotlivých scén (převážně z prvního aktu) a úpravy pro jiné obsazení,

¹⁰⁰ Volek, s. 173.

¹⁰¹ Zaznamenáno v almanaších, novinách a z Augsburgu se k jeho provedení dochoval i tisk německých textů árií. Děkuji PhDr. Aleně Jakubcové Ph. D. za poskytnutí informací o provozu německé opery v Praze v 90. letech 18. století.

¹⁰² Soupis všech pramenů a jejich uložení poskytují tabulky č. 3-8.

¹⁰³ Signatura 98 G 218, s. 68.

nikoli však partitura opery. Prameny obsahující hlasy mají převážně italský text, popřípadě doplněný německým. Rukopisy byly z 18. století zachovány ve velmi dobrém stavu, některé z nich poškodila voda za pražských povodní r. 2002. V notách nejsou zpravidla pozdější vpisy, což svědčí o tom, že nebyly příliš používány.

Knihovna kačinského zámku, již vlastin Jan Rudolf Chotek z Chotkova a Vojnina (1778-1824), dnes obsahuje 40 000 svazků. V 50. letech 20. století byly vyděleny hudebniny (1265 inv. čísel v hudebním oddělení Národního muzea) a některá theatralia (texty her) v počtu 967 inv. Těžiště knihovny je v pramenech z 18. století. Přímo v zámku bylo zbudováno divadlo, jehož činnost se datuje do poloviny 18. století. Hrabě zde dával provádět skladby Mozarta, Haydna, Glucka, Myslivečka i první skladby Beethovenovy. Od r. 1776 je doložena existence letního divadla v zámeckém parku, kde se pravidelně konaly hudební a divadelní slavnosti.¹⁰⁴

Z fondu zámku v Klášterci nad Ohří se dochovala korespondence z rodinného archivu rodu Nosticů a dále záznamy, inventáře a účty rodu Thunů, které poskytují jména hudebníků v hraběcích službách, lístky na opery a údaje o nákupu hudebních nástrojů v průběhu 18. století.¹⁰⁵

Ve Strahovské knihovně jsou dále uloženy dvě divadelní cedule k představení *Il matrimonio segreto* z r. 1794. Popis pramenů z období post 1792-1800 je proveden v následující podkapitole 3. 4. 2. Popis pramenů.

Z 19. století se dochovalo jedenáct notových tisků. Jsou to převážně přede hry či klavírní výtahy opery,¹⁰⁶ dále pak tercety a duety podložené klavírem. Libreta z téhož období jsou dvakrát v italštině a dvakrát v češtině, žádné v jazyce německém.

---

¹⁰⁴ J. Kopecký: *Theatralia zámecké knihovny na Kačíně*, Praha 1973, s. 1-15.

¹⁰⁵ J. Kouba a kol.: *Průvodce po pramenech k dějinám hudby*. Fondy a sbírky uložené v Čechách, Praha 1969, s. 107.

¹⁰⁶ Včetně klavírního výtahu Ricordiho.

3. 4. 1. Soupis pramenů

Prameny uložené v Praze

Tabulka č. 3

PRAMENY ULOŽENÉ V ARCHIVU ČESKÉHO MUZEA HUDBY	
RUKOPISY	
Signatura	Popis
XLI A 99	Ouvertura post 1792 ; původní fond: Kačina; party nástrojů housle I, II, viola, violoncello, flétna I, II, hoboj I, II, klarinet in A I, II, klarinet in D I, II, fagot, lesní roh I, II, timpany, bas
XLI C 276	Sinfonia post 1792, původní fond: Kačina; orchestrální partitura housle I, II, viola, violoncello, klarinet I, II, fagot I, II, trumpeta I, II, lesní roh I, II, timpany, bas
XLI D 321	Party dechových nástrojů post 1792, původní fond: Kačina, party dechových nástrojů 11 čísel, upravil Went, fagot II, lesní roh I, II
XLI A 92	Party dechových nástrojů post 1792, původní fond: Kačina, party dechových nástrojů klarinet I, II, fagot I Accomodata Went. Ex Rebus Joseph Johan Pražák.
XLII E 450	Aria „Perdonate Signor mio“ post 1792, původní fond: Klášterec nad Ohří, partitura soprán (Carolina) a clavicembalo podloženo ital. textem
XLI C 278	Finale „Ascoltate un nom di Mondo“ post 1792, původní fond: Kačina, partitura + vložené zpěvní party partitura: lesní roh I, II, hoboj I, II, housle I, II, viola, fagot I, II, mS (Elisetta), cA (Fidalma), B (Conte), B (Geronimo) zpěvní party: canto primo, secondo, tenor, bas canto I: „Perdonate signor mio“ – árie Carolina canto II: „Deh! Lasciate ch'io respiri“ – kvintet tenor: „Deh, ti conforta, o cara“ – to je ve finále II. aktu bas: „Ascoltate un nom di Mondo“ – také finále II. aktu vše podloženo ital. textem
XLI A 91	Finale „Ascoltate un nom di Mondo“ Post 1870, původní fond Kačina, partitura a zpěvní party, instrumentální party Partitura: housle I, II, viola, lesní roh I, II, hoboj I, II, fagot, Hlasy 2 C I, 2 C II, T, B I, II Instr. party: housle I, II, viola, bas, fundamento, violone, klarinet I, II, fagot I, II, lesní roh I, II, timpany Podloženo německým textem
XLII E 437	„Cara non dubitar“. Duetto in B post 1792, původní fond: Klášterec nad Ohří, partitura S (Carolini S (Paolini) s clavicembalem podloženo ital. textem
XLII E 451	„Cara non dubitar“. Duetto in B post 1792, původní fond: Klášterec nad Ohří, partitura S (Carolini S (Paolini) s clavicembalem podloženo ital. textem

XLI C 275	<p>Introdukce „Cara non dubitar“ post 1792, původní fond: Kačina, partitura Housle I, II, viola, trumpet I, II, lesní roh I, II, klarinet I, II, hoboj I, II, fagot I, II, bas, S (Carolina), T (Paolino), původně podloženo ital. textem, později přepsáno německým</p>
XLI C 287/4	<p>Duetto „Io ti lascio“ post 1792, původní fond: Kačina, partitura housle I, II, viola, lesní roh I, II, hoboj I, II, fagot I, II, bas, S (Carolina), T (Paolino) Podloženo ital. a něm. textem</p>
XLI C 287/2	<p>Terzetto „Le faccio un inchino“ post 1792, původní fond: Kačina, partitura housle I, II, viola, lesní roh I, II, flétna I, II, fagot I, II, bas S (Carolina), mS (Elisetta), cA (Fidalma) podloženo ital. a něm. textem</p>
XLI C 286/2	<p>Duetto „Se fiato in corpo avete“ post 1792, původní fond: Kačina, partitura housle I, II, viola, lesní roh I, II, hoboj I, II, fagot I, II, bas B (hrabě), B (Geronimo) Podloženo italským a německým textem</p>
XLI C 286/6	<p>Aria in F „E vero che in casa“ post 1792, původní fond: Kačina, partitura housle I, II, viola, lesní roh I, II, flétna I, II, fagot I, II, bas zpěvní linka není podložena textem</p>

Tabulka č. 4

PRAMENY ULOŽENÉ V ARCHIVU ČESKÉHO MUZEA HUDBY	
NOTOVÉ TISKY	
Signatura	Popis
XVII D 161	Il matrimonio segreto. Opera buffa in due atti... dul Maestro (Klavírní výtah). str. 224 Paris, M. Schlesinger s.a., obl 8°
XXV B 55	Die heimliche Ehe (Il matrimonio segreto). Komische Oper in 2 Akten noc D. Cimarosa. Klavierauszug. str. 231. Leipzig, C.F. Peters, s. a., 4°
IV C 68	Die heimliche Ehe. Ouverture f. Pfte zu 4 Hdn. Pg 18-27. Vide: Ulrich Hugo, Ouverture-Album, Bd. I.
XXX F 36	Duetto dell' opera: Il Matrimonio Segretto per il Pianoforte di D. Cimarosa. Aria dell' opera: Il Matrimonio Segretto, col. Accompagnamento di pianoforte del Domenico Cimarosa. Duetto del opera: Il Matrimonio Segretto, Vienna Giov. Cappi s.a. [auf d. S. 119-134]. s: Rossini Gioachino
I D 156	Terzetto dell' Opera „Il Matrimonio Segretto“: Le faccio un inchino contessa garbata. Per il Pfte del „ (Für 2 Sopran u. Contralt), (Ryt). Wien, pg. (II) 1.-9./: Journal der ital. u. deut. Vocal-Musik mit Beg ltg Pfte. Wien.N° 4 :/
LIBRETA	
B 4188	Il matrimonio segreto. Drama giocoso per Musica in due Atti. Da rappresentarsi nel Reggio Teatro di Praga sotto l'Impresa e Direzione di Domenico Guardasoni. (La Poesia é del Sigre Giovanni Bertatti, all'attual). Servizio di S.M.I. e R. etc. La Musica é del Sigre Domenico Cimarosa, Celebre Maestro di Capella Napoletano. [Praga], s.t. L' Anno 1792, 8°, 68.s. Pozn.: Text jen italský. Bertatti, Giovanni. Cimarosa, Domenico. Guardasoni, Domenico
B 4659	Il matrimonio segreto. Drama giocoso per Musica in due Atti. Da rappresentarsi nel Reggio Teatro di Praga sotto l'Impresa e Direzione di Domenico Guardasoni. (La Poesia é del Sigre Giovanni Bertatti, all'attual). Servizio di S.M.I. e R. etc. La Musica é del Sigre Domenico Cimarosa, Celebre Maestro di Capella Napoletano. [Praga], s.t. L' Anno 1792, 8°, 68.s. Pozn.: Text jen italský. Bertatti, Giovanni. Cimarosa, Domenico. Guardasoni, Domenico

Tabulka č. 5

PRAMENY ULOŽENÉ V ARCHIVU PRAŽSKÉ KONZERVATOŘE	
NOTOVÉ TISKY	
521	Cimarosa D/omenico/. Die heimliche Ehe. Il Matrimonio segreto. Komische Oper in zwei Aufzügen von. D. Cimarosa. Clavier-Auszug. Tisk: Braunschweig bei G.M. Meyer jr., /s.a.ú, no. 274. 224 p., 180 x 280 q. Klav. Partit. S italským a něm. textem : (S / Elisa/, S / Carolina/, A/Fidalma/, T / Paolino, B/ Geronimo/, B/ Il Conte/, Pfte).

Tabulka č. 6

PRAMENY ULOŽENÉ V KNIHOVNĚ NÁRODNÍHO MUZEA ¹⁰⁷	
LIBRETA	
Signatura	Popis
nemá	Tajné manželství : komická opera ve dvou jednáních / napsal Giovanni Bertatti; zpěvní část dle Gieseckova zpracování na jazyk český převedl B. Peška ; text volně přeložil a celek pro české divadlo upravil Š. Paleček ; hudbu složil Domenico Cimarosa. V Praze : [Fr. A. Urbánek], 1873 70 s. ; 14 cm
98 G 218	Il matrimonio segreto. Drama giocoso per Musica in due Atti. Da rappresentarsi nel Reggio Teatro di Praga sotto l'Impresa e Direzione di Domenico Guardasoni. (La Poesia é del Sigre Giovanni Bertatti, all'attual). Servizio di S.M.I. e R. etc. La Musica é del Sigre Domenico Cimarosa, Celebre Maestro di Capella Napoletano. [Praga], s.t. L'Anno 1792, 8°, 68.s. Pozn.: Text jen italský. Bertatti, Giovanni. Cimarosa, Domenico. Guardasoni, Domenico

Tabulka č. 7

PRAMENY ULOŽENÉ V MĚSTSKÉ KNIHOVNĚ	
NOTOVÉ TISKY	
Signatura	Popis
Vo 55474	Cimarosa, Domenico. Die heimliche Ehe. Komische Oper in 2 Akten. Klavierauszug mit deutschen und ital. Text, Leipzig, Peters, s.a.
VP 15686	Cimarosa, Domenico. Il Matrimonio segreto. Ouverture. Partitura, Lipsko, Eulenburg, s. a.
Vo 7793	Cimarosa, Domenico. Il matrimonio segreto. Melodramma giocoso in 2 atti. Klavírní výtah s ital. textem. Milán, Ricordi, s. a.
KVo 17509	Cimarosa, Domenico. Die heimliche Ehe. Komische Oper in 2 Akten. Wien, Univ. Ed. s. a., podloženo německým textem
Vk 43129	D. Cimarosa. Il Matrimonio segreto an Opera in two Acts. Tito di Gio. Ricordi. Ricordi's cheap edition of Complete Operas for Pianoforte solo. Londýn, s. a.
LIBRETA	
VB 14853	Tajné manželství: komická opera ve dvou jednáních / napsal Giovanni Bertatti; zpěvní část dle Gieseckova zpracování na jazyk český převedl B. Peška ; text volně přeložil a celek pro české divadlo upravil Š. Paleček ; hudbu složil Domenico Cimarosa. V Praze : [Fr. A. Urbánek], 1873 70 s. ; 14 cm

¹⁰⁷ RISM dále uvádí pramen CZ-Pu/ 59 R 2734.

Výskyt pramenů mimo archivy hlavního města Prahy

Tabulka č. 8

CIMAROSA: AUTORSKÝ KATALOG V HUDEBNÍM ODDĚLENÍ NK V PRAZE		
RUKOPISY		
Uložení a sign.	Uložení	Popis
A 16946 a-b	Brno HAM	Cimarosa Domenico. Il matrimonio Segreto. Ms. 1800 c., Part. Cor I, II, Ob I, II, Cl I, II, Fl I, II, Vl I, II, Vla I, II, Fag
Sign. No. 24 K I.	St. A. prac. Český Krumlov	Cimarosa Domenico. Oper a Il matrimonio segreto. Accomodata da Went. Ms. /cca 1800/. Hlasy
NOTOVÉ TISKY		
15981	Plzeň Západoč. Museum	Cimarosa. 16. Die heimliche Ehe. Ouverturen für das Piano-Forte. Tisk: Berlin, /s.a./ stol. 19., 1/2/
No 154 K 20. MWB III/2/16/b	StA pob. Český Krumlov	Cimarosa D/omenico/ (1749-1801). Duetto /dell'Opera: / Il matrimonio segreto/ per il Pianoforte / DI D. Cimarosa. / Vienna presso Giov. Cappi. Tisk: Vienna presso Giov. Cappi, /s. a./, No. 1389./1809/. P. 124-128, 250 x 350 q., Klavírní výtah: 5 p. (V/Carolina, Paolo/, Pfte), italský text (Carol.) Jo ti lascio, ...Datace tisku viz. A. Weinmann,
No 154 K 20. MWB III/2/16/b	StA pob. Český Krumlov	Verlagsverzeichnis Giovanni Cappi, bis A. O. Wizendorf, Wien 1967, str. 38: 14.1. 1809. Premiéra df. Stieger: Wien 7. 2. 1792. Viz: Musikalisches Wochenblatt...Dritter Jahrgang. Zweytes Guartal. /Heft/ No. 16/b, str. 124-128
7524	Plzeň Západoč. Museum	Cimarosa D/omenico/. Duetto dell'Opera: Il matrimonio segreto per il Pianoforte. Tisk: Vienna , /s.a./stol. 19, 1/3/. Partit. /C-Carolina, T-Paolo, Pfte/.Viz: / Operní předehra čís. 2/
No 7 K 28	StA prac. Český Krumlov, ign	Cimarosa /Domenico/ Ouverture per Clavicembalo dell'Opera Il matrimonio segreto“. Tisk: In Vienna , /s.s./ / no./ Hlasy: Cemb.
HU 4691	Plzeň MA	Cimarosa /Domenico/. Ouverture aus Oper: Die heimliche Ehe. T: Hannover, Bachmann, 19/1 /Pfte/. Viz: Sammlung von 100 Ouvert. No. 72

3. 4. 2. Popis pramenů

Libreto

98 G 218

Libreto je svázané pod signaturou 98 G 218 s dalšími librety konce 18. století a k dnešnímu dni je uložené v knihovně Národního muzea v Praze. Jedná se o jediný pramen z roku premiéry opery. Na jeho titulní straně můžeme odshora číst: *IL MATRIMONIO SEGRETO. DRAMMA GIOCOLO PER MUSICA IN DUE ATTI. DA RAPPRESENTARSI NEL REGGIO TEATRO DI PRAGA SOTTO L'IMPRESA E DIREZIONE DI DOMENICO GUARDASONI. L'ANNO 1792*. Nad slovy *da rappresentarsi* jsou natištěna dvě razítka, vlevo razítko Národního muzea – kulaté červené, v jehož vnitřním kruhu je erb se lvem, ve vnějším kruhu nápis: *BIB. MUS. NAT. 1818*, vpravo razítko ? – kulaté černé, ve vnitřním kruhu jsou spletena písmena CBI, ve vnějším je napsáno *Bibliot : TOS : Burde*, součástí razítka je ještě ze spodní části připojený obdelník s nápisem *dimitere*. Libreto se dochovalo v dobrém stavu, od vídeňského tisku se liší (viz. Tabulka č. 2).

Rukopisné notové prameny post 1792-1800 uložené v Praze

PŘEDEHRA

XLI A 99

Opis nástrojových partů přehry *Il matrimonio segreto* je vyhotoven na 55 foliích s rozměry 30 x 23 cm. Pramen je uložen v tvrdých deskách, na kterých je z přední strany v levém horním rohu napsána signatura *XLI A 99*, v pravém horním rohu je nalepená bílá cedulka s nápisem *Kl. II – A.2 No 23*. Přes přední stranu je natištěn zdobný svislý štítek ve tvaru obdelníku, ve kterém je odshora vypsáno *Ouverture del Matrimonio segreto in D. a e Violini dup. 2 Oboe trasp. 2 Flauti. 2 Fagotti. 2 Corni. 2 Clarini. Timpani. 2 Virole. Basso di D. Cimarosa*.¹⁰⁸ Uvnitř obdelníku v pravém rohu je pozdější přepis červeným inkoustem *N. 9*. Desky obsahují celkem 17 instrumentálních partů, z čehož pouze houslové party mají titulní strany, a to napsané na notovém papíře – uprostřed listu *Violino Primo*, psáno stejnou rukou jako následující notový zápis, v horní části papíru v levém rohu *IV*, vpravo [*4 l.*], pod tím *Ouverture zu Il matrimonio secreto*, připsáno písařem A, který do spodní levé části listu

¹⁰⁸ Dup. zřejmě zkratka slova *dupla* či *duplex* znamená zdvojený. Trasp. zkratka slova *trasporre* neboli přeměnit, transponovat.

ještě připsal *Cimarosa* a do pravého rohu obsazení přede hry: *2 Violini (dup). Violo. Cello et Basso. 2 Flauti. 2 Oboi. 2 Clarinetti. 2 Fagotti. 2 Tromba. 2 Corni. Timpani*. Stejně nadepsaný je i part *Violino secondo*, jen je bez obsazení. Na všech partech se vyskytuje užším písmem a tmavším inkoustem stejnou rukou později připsané *Il matrimonio segreto* a *Cimarosa* na titulní straně. Mezi party se vyskytují dvakrát party *Clarinetto I* a *Clarinetto II*, poprvé in A, podruhé in D, party jsou vůči sobě zcela odlišným notovým zápisem. Dle jiného sklonu písma a not lze rozeznat více písmařů, jedna ruka psala party houslí a hoboje, další pak violu, flétny, klarinety in D, fagoty, timpani, jiná lesní rohy, klarinety in A. Notové papíry jsou nepoškozené a jen lehce zašpiněné v rozích, což napovídá, že pramen nebyl příliš používán. Zápis je velmi úhledný. Na listech se vyskytují shodné filigrány – GAF nad písmeny je koruna, dále se na papírech vyskytují tři kulaté za sebou se postupně zmenšující měsíce. Písmena s korunou nebyly nalezeny v žádné z užívaných příruček filigránů.¹⁰⁹ Vodoznaky měsíců se svými rozměry neshodují s žádnými z publikovaných, lze však předpokládat, že papír vznikl v Rakousku, kde byl filigrán 3 měsíců velmi častým znakem papíren.

XLI C 276

Svázaná orchestrální partitura přede hry má 38 folií s rozměrem 24 x 29,5 cm. Na titulní straně je v pravém horním rohu napsána signatura *XLI C 276*, v levém červenou pastelkou 78 tužkou 760, L57450, dále nadepsáno nahoře uprostřed *Sinfonia dell Il Matrimonio Secreto*. Odlišnou rukou se v pravém dolním rohu vyskytují připsy *Cimarosa* a obsazení přede hry – *2 Violini, Violo, Cello et Basso, 2 Oboe, 2 Clarinetti, 2 Fagotti, 2 Trombe, 2 Corni, Timpani, (Flauti in Stimmen)*, dole uprostřed dále připsáno *Mit aufgeschriebenen sämtlichen Stimmen*.¹¹⁰ V partituře nejsou obsaženy flétny, z připsů však vyplývá, že byly opsány zvlášť. Samostatný part fléten se nedochoval. Sinfonie byla psána jednou rukou, která není podobná žádné ve výše uvedeném prameni přede hry. Rukopis je špinavý a poškozený vodou, zápis je přesto čitelný. Na listech byl nalezen necelý filigrán podoby obráceného P s bříškem doleva. Pro neuplnost filigránu se jej nepodařilo blíže identifikovat.

¹⁰⁹ F. Zuman: *České filigrány XVIII. století*, Praha, 1932 ; G. Eineder: *The Ancient Paper-Mills of the former Austro-Hungarian*, Hilversum 1960 ; Ch. M. Briquet: *Les Filigranes Dictionnaire historique des Marques du Papier*, New York 1991 ; A. Tyson: *Wolfgang Amadeus Mozart, Serie X, Supplement*, Werkgruppe 33: Dokumentation der Autographen Überlieferung Abteilung 2: Wasserzeichenkatalog, Praha 1992.

¹¹⁰ *Flauti in Stimmen* – Flétny v hlasech ; *Mit aufgeschriebenen sämtlichen Stimmen* – Napsáno se všemi hlasy.

DUET CARA NON DUBITAR

XLII E 437

Duet je opsán na 12-ti svázaných foliích o rozměru 24 x 29,5 cm. V levém horním rohu titulní strany se vyskytuje novodobá signatura Českého Muzea Hudby: *XLII E 437*, v jejím středu pak původní titul */:Cara non dubitar. Duetto in B. Dell' la Opera Il Matrimonio Segreto. messa per il Clavi-Cembalo:/. V dolním levém rohu je touž rukou napsáno *Del Sig. Cimarosa*. Zpěvní linky s doprovodem clavicembala jsou podloženy italským textem. Klavírní výtah byl včetně zpívaného textu napsán jednou rukou. Pramen je dobře zachovalý, zápis je na pohled úhledný bez pozdějších přípisů, partitura zřejmě nebyla příliš využívána. Na listech pramenu se vyskytují 2 druhy filigránů, nejdříve úzký měsíc s našpulenými ústy, dále tučně psané WS. Ani tyto filigrány zcela neodpovídají žádnému v uvedených příručkách.*

XLII E 451

I tento pramen byl napsán na 12 foliích o rozměru 24 x 29,5 cm, ovšem jinou rukou. Titulní strana klavírního výtahu poskytuje v levém horním rohu novodobý přípis signatury Českého muzea hudby: *XLII E 451*, dále vprostřed listu odshora */:Cara non dubitar. Duetto in B. Del'la Opera Il Matrimonio Segreto messa per il Clavi Cembalo:/. Vlevo dole *Del Sigre Cimarosa*. V horním pravém rohu je tmavším inkoustem napsáno [*Jenny Salm*], jméno se i dnes vyskytuje poměrně často, může se jednat o "přestupnou" majitelku pramene. Notový zápis a podložený text je zcela shodný s pramenem XLII E 437. Filigrány těchto dvou pramenů se ale liší, dochovalo se z části vtištěné ES a tělo lva, jež drží hůl, podobné vyobrazení uvádí Tysen na území Čech z r. 1789.¹¹¹ Pramen je neopotřebovaný a úhledně napsaný bez vpisů.*

XLI C 275

Poslední pramen duetu se od předešlých dvou liší, pochází z jiného fondu (viz. Tabulka č. 3). Jedná se o orchestrální partituru s rozměry 24 x 32 cm na 28 foliích. Zpěvní hlasy byly původně podloženy italským textem, který byl později přepsán textem německým. Na titulním listu je uvedena vlevo nahoře signatura *XLI C 275*, uprostřed otištěné razítko, pravděpodobně se jedná o erb Chotků,¹¹² pod tím uprostřed listu *Il. Matrimonio segreto. Introduzione. /:Cara non dubitar:/. Dole vlevo je uvedeno jméno autora *Del. Sigre Cimarosa*.*

¹¹¹ A. Tyson: *Wolfgang Amadeus Mozart, Serie X, Supplement*, Werkgruppe 33: Dokumentation der Autographen Überlieferung Abteilung 2: Wasserzeichenkatalog, Praha 1992, s. 46.

¹¹² Pole 1,4 obsahuje dvouhlavého orla, pole 2, 3 lva, uprostřed na srdečním děleném štítku je bílé a červené pole, v dolní části pak půl kola.

Pramen je velmi poškozen vodou, text je důsledkem toho špatně čitelný. Notový zápis neobsahuje žádné pozdější vpisy a je úhledně napsán. Na listech se vyskytuje stejný filigrán 3 měsíců jako u pramene XLI A 99, dále RGA a nad písmeny koruna, znak se užíval ve Vídni kolem r. 1786.¹¹³

PARTY DECHOVÝCH NÁSTROJŮ

XLI D 321

Pramen sestává ze tří partů o devatenácti, sedmi a deseti listech s rozměry 32 x 23 cm. Obsahuje úpravu *Il matrimonio segreto* pro dechové nástroje, konkrétně part *Fagotto Secondo, Corno Primo a Corno Secondo*. Titulní strany jednotlivých partů mají obdobnou podobu, jen u partu fagotu je v levém horním rohu uvedená novodobá signatura *XLI D 321*. U všech partů je nahoře uprostřed vražené razítko rodu Chotků a v pravém horním rohu psáno *6 st. bl. harm.*, čti 6 Stimmen Blasharmonie nebo-li 6 hlasů dechové harmonie. Krom jiného i tato informace jasně říká, že pramen XLI D 321 a XLI A 92 (viz. níže) původně tvořily celek. Vprostřed nahoře je uvedeno *Opera. Il Matrimonio Segreto*, pod tím dále vypsán nástroj, pro který je part určen – *Fagotto Secondo, Corno Primo* či *Corno Secondo*, ve spodní části čteme *Acomodata Del Sig: Went* (přepřacoval Went).¹¹⁴ Party obsahují 11 čísel (u fagotu a lesního rohu II je No. 1 označeno jako *Ouvertura* u No. 11 už jen *Allo molto*). V úpravě se vyskytuje původní árie *Perdonate signor mio*, vychází tedy z vídeňské předlohy. Pramen je po stranách dosti zašpiněný, v notách je škrtno, v rámci jednoho partu se nevyskytuje více rukou, každý part měl však svého opisovače. Je možné, že Wentovu úpravu přepisovali instrumentalisté. I zde se objevuje již dříve zmíněný filigrán 3 měsíců za sebou, dále můžeme najít písmena GFA – nedohledáno, MA a přilbu protnutou šípem – společně uváděné znaky se přiřazují k lokalitě Vídne roku 1786.¹¹⁵

XLI A 92

Pod touto signaturou jsou uloženy party *Clarinetto Primo, Clarinetto Secondo* a *Fagotto Primo*, po 23, 21 a 20 foliích s rozměry 32,5 x 23 cm. I zde se jedná o Wentovu úpravu pro dechové nástroje, členěnou do 11-ti čísel se stejnou úpravou titulních listů a papírem se stejnými filigrány měsíců a přilby protnuté šípem, používané ve Vídni kolem r. 1786. Navíc se vyskytuje orlice, tento znak se neshoduje s žádným z publikovaných

¹¹³ A. Tyson: *Wolfgang Amadeus Mozart, Serie X, Supplement*, Werkgruppe 33: Dokumentation der Autographen Überlieferung Abteilung 2: Wasserzeichenkatalog, Praha 1992, s. 42.

¹¹⁴ Ke jménu se nepodařilo dohledat žádné bližší informace.

¹¹⁵ A. Tyson: *Wolfgang Amadeus Mozart, Serie X, Supplement*, Werkgruppe 33: Dokumentation der Autographen Überlieferung Abteilung 2: Wasserzeichenkatalog, Praha 1992, s. 41.

filigránů. V případě signatury XLI A 92 jsou titulní strany popsány mnoha přípisy. Titulní strana klarinetu I má tuto podobu: v levém horním rohu tužkou připsáno *Kl. II A I*, pod tím *N. 16*, v pravém horním rohu odlišnou rukou *6 st. bl. harm* a uprostřed nahoře razítko rodu Chotků. Vprostřed strany stojí *Opera. Il Matrimonio Segretto. Clarinetto Primo*. Nalevo od tohoto je připsána propiskou signatura *XLI. A. 92*. Ve spodní části titulní strany je vlevo napsáno *Cimarosa* a vpravo svorkou spojené *2 Clarinetti. 2 Corni. 2 Fagotti*, pod tím v původním nadepsání *Acomodata Del Sig Went*, níže pak vpravo stejným inkoustem *2 přeškrtaná jména Ignazio Horák und Josef Pražák*.¹¹⁶ Zřejmě se jedná o podpisy hudebníků. Na poslední notové osnově je psáno (vyskytuje se i na partu fagotu II) *Ex Rebus Joseph Johan Pražák* (z majetku J. J. Pražáka). Z této poznámky lze usuzovat, že noty dříve patřily J. Pražákovi. V dolním pravém rohu je dále připsáno tužkou *Kna 76 A*. Party jsou hustě, ale přehledně zapsány, což poukazuje na to, že pramen mohl vzniknout v profesionální opisovačské dílně. Notový zápis neobsahuje žádné pozdější vpisy, rohy jsou špinavé, což svědčí o častém používání pramene.

ARIE PERDONATE SIGNOR MIO

XLII E 450

Pramen obsahuje opis árie, která je v pražském libretu z r. 1792 nahrazena ariettou, podává nám tedy svědectví o tom, že árie přesto byla na území Čech prováděna s původním italským textem a melodií. Na listech se navíc vyskytují zatím výše neuvedené filigrány pocházející z území Prahy kolem roku 1791: úzký měsíc s okem a hvězda uvnitř s menší hvězdou. Pod sign. XLII E 450 je uloženo 9 folií s rozměry 23 x 30 cm. Titulní strana má jednotný nadpis uprostřed *Aria. Perdonate Signor mio. Per il Clavicembalo. Ricavato dell Opera. Il Matrimonio Segertto. Del Sig. Cimarosa*. Vlevo nad tím je uvedena signatura *XLII E 450*. Árie je upravena obdobně jako pramen XLII E 437 s podložením clavicembala a dokonce je zapsána stejnou rukou jako zmíněný pramen, oba prameny se dochovaly ve fondu Kačina, vzhledem ke stejnému opisovači můžeme říct, že vznikly zhruba ve stejné době. Notový zápis je úhledný, papír je čistý bez pozdějších přípisů, zřejmě nebyl příliš využíván.

---

¹¹⁶ Horak, Ignatz byl varhanář a stavitel klavírů, narozen 1764, Kutná Hora. Viz. Kol. autorů: *Československý hudební slovník osob a institucí*, svazek I., Praha 1963. K osobě Pražák, Josef Johan se bohužel nepodařilo dohledat více informací.

KONVOLUTY DIE UNRUHIGE NACHT¹¹⁷

XLI C 287

Konvolut obsahuje celkem 8 různých operních čísel od autorů 18. století, a to v podobě jednotlivých zpěvních partů či partitur. Skládá se z 55 folií o rozměru 23,5 x 31,5 cm. Operní čísla jsou uložena v papírových měkkých deskách, které jsou postraně utržené. V jejich levém horním rohu je napsaná signatura *XLI C 287*, vpravo nalepená cedulka se signaturou *Kl. IV 775*. V horní části uprostřed je nadpis *Souffleur. Die unruhige Nacht. Atto II e III*. Dole uprostřed je tužkou napsáno *Kna MA*. Svazek je špinavý, opotřebovaný a poškozený vodou. Mezi filigrány na listech se objevuje velká 4 a ne zcela zachovaná hvězda, dále písmena RGA, 3 za sebou jdoucí měsíce – nedohledáno. Jednotlivé operní scény mají odlišné písáře.

Ve dvou částech, které jsou přímo nadepsané *Il matrimonio segreto* se objevují tatáž německá jména postav jako v prameni XLI A 91 (viz dále). Pramen se jeví jako zbytek materiálu z operního pasticcia, které mohlo být vytvořeno z Gassmanovy opery *La notte critica*, jejíž části jsou v konvolutu převážně obsaženy a jejímž titulem jsou konvoluty též nadepsány.

XLI C 287/1

Na prvním obsaženém prameni není uveden autor a je nadepsán *Finale*, podložený text zpěvu začíná *nun endlich scheint hier ruhig*.¹¹⁸ Další listy byly dle notového incipitu identifikovány jako části z opery *La serva padrona* od G. Paisiella. Vyskytuje se též několik zpěvních partů s nadpisem *Finale Alto I, Alto II, Johann*, podložený text začíná *Welche Nacht voll [...] und*, titul či autora se nepodařilo najít. Další pramen je označen *Polonaise* a zpěvní linka je podložena slovy *Ich glaube dir...* První listy konvolutu jsou velmi opotřebované.

Druhé místo ve svazku zaujímá duet *Io ti lascio* opery *Il matrimonio segreto*. Titulní strana je napsaná na notovém papíře, v jehož pravém horním rohu je inkoustem *No. 16*, pod tím *No. 20*. Odshora uprostřed notového listu stojí *in A. Matrimonio Segreto. Duetto. / Io ti lascio. Del Sig. Cimarosa*. Orchestrální partitura má obsazení Corni in F, Oboe, Violini, Viola, Fagotti a bas, ve zpěvních hlasech S Carolina, T Paolino. U nadepsání linky Paolina je tužkou připsáno *Ja mein herz nur an dir*. Zřejmě se jedná o další německou variantu zpívaného textu, neshodující se s podloženým německým textem, tvrzení však nelze ověřit

¹¹⁷ U konvolutů je zhotoven popis pouze u pramenů opery *Il matrimonio segreto*. U zbylých čísel je nejčastěji uveden jen autor a titul díla, pokud je znám.

¹¹⁸ Nenalezeno v RISMU.

přes RISM. Původní italský text je u obou hlasů později doplněn ještě o text německý. Notový zápis neobsahuje pozdější přípisy.

XLI C 287/2

Dále se nachází partitura, jejíž titulní list má v horním pravém rohu *in F*, přeškrtnuté *No. 18* a pod tím *N. 21*. Uprostřed strany stojí *Palmira. Aria Duetto. /: Coppia Si tenera:/.* Poslední část nadpisu je špatně čitelná. V pravém dolním rohu je razítko pravděpodobně hudebního nakladatelství Dvorního divadla ve Vídni¹¹⁹ a níže *Del sign. Salieri*, pod jménem je připsán německý text *Aus dem k. k. Hoftheatral Musik Verlag in [Wien]*. Přípis pravděpodobně pochází z vídeňské dílny písařů Dvorního divadla. I v tomto případě byl později připsán do not německý text árie.

XLI C 287/3

Nádledující notový zápis má nad sebou v levém rohu *No. 12*, uprostřed *Vergiss mich ja nicht* a v pravém rohu razítko rodu Chotků. Jedná se o zpěvní part árie.

XLI C 287/4

Páté místo v konvolutu zaujímá Terzetto *Le faccio un inchino*, jeho titulní strana má následující podobu. V pravém horním rohu je *N. 14*, nahoře uprostřed *il Matrimonio Segreto* a pod tím dále *Terzetto. /: Le faccio un inchino :/.* V levém dolním rohu je psáno *Del Sigre Domenico Cimarosa*. V orchestrální partituře s obsazením Corni in g, Flauti, Violini, Viola, Fagotti a bas, zpěvní hlasy S Carolina, mS Elisetta a cA Fidalma jsou tužkou vepsaná špatně čitelná jména u nadepsání postav opery *Cezilie, Lottchen, Lanndberg*. Varianty jmen jednotlivých postav opery se vyskytující i v dalších pramenech (viz dále). Zpívaný text je jednou rukou napsán italsky a odlišnou s výrazným sklonem doprava německy. Notový zápis je úhledně zapsán bez pozdějších vpisů. Noty jsou poškozené vodou, jinak ale velmi dobře zachovalé.

XLI C 287/5

U posledních 3 notových pramenů v konvolutu se nepodařilo dohledat autora. První noty nadepsané *No. 13, Mein genzes Herz ist Ihr* jsou záznamem zpěvního partu árie neznámého autora. Zpívaný text začíná *Ach Cäcilia ja die Zeit hat mich belehret*.

---

¹¹⁹ Na razítku je nápis: *Musik Verlag K. K. Hoftheatral*.

Následující je particello dueta s označením *No. 15 Hören sie nur* a poslední je zpěvní part árie *No. 18 Das soll gut schmecken*.

XLI C 286

Druhý konvolut má rozměr 23,5 x 32 cm a obsahuje 111 folií, které jsou svázány červeným provázkem. Je vázán v měkkých papírových potrháných deskách, na kterých můžeme číst v levém horním rohu signaturu *XLI C 286* v pravém horním rohu je nalepená cedulka se signaturou *Kl. IV 774* vedle toho vlevo tužkou 77 a nad cedulkou nahoře se nachází nečitelný záznam modrou pastelkou. V horní části přední strany uprostřed je dále název *Die unruhige Nacht. Atto Imo*, pod tím razítko rodu Chotků a dole vlevo strany napsáno *Gassmann*. Ve svazku najdeme celkem 11 operních scén různých autorů opět z 18. století. Vyskytují se různé ruce. Noty jsou opotřebovanější, než v případě výše uvedeného konvolutu a jsou víc poškozené vodou. Na listech se nacházejí 3 druhy filigránů: srdce, v němž je napsáno I . F, dále písmena GAF, nad kterými je obrázek připomínající zdobenou bránu, mezi filigrány pramene se vyskytují též 3 za sebou zmenšující se měsíce. Ani jeden z filigránů se nepodařilo dohledat.

XLI C 286/1

První notový pramen má na titulní straně vlevo nahoře *No. 1*, uprostřed strany *Directeur. Aria*. Jedná se o zpěvní part árie od F. L. Gassmanna.

XLI C 286/2

Následující kus nemá titulní stranu, titul je nadepsán přímo nad notovým záznamem, nahoře vpravo *No. 2 Duetto* a uprostřed stojí *Sie könnt gewiss*. Jedná se o duet *La ci darem la mano* z Mozartovy opery *Don Giovanni*.

XLI C 286/3

Číslem *No. 3* pravo nahoře titulního listu je označen duet od Cimarosy. Uprostřed titulní strany stojí *Il Matrimonio Segreto. Duetto /: Se fiato in corpo avete:/*, dole uprostřed *Del Sigre Cimarosa*. Obsazení na první straně partitury je důsledkem poškození vodou téměř nečitelné – Corni, Oboe, Violini, Viola, Fagotti, dále zpěvní hlasy Conte (B) a Geronimo (B). U postav jsou tužkou připsaná jména *Johann*, druhé patrně *Landberg*. Noty obsahují italský a německý text, opět zapsaný 2 opisovači. Nevyskytují se žádné vpisy do not a pramen není v rozích ušpiněn, což vypovídá o sporadické interpretaci.

XLI C 286/4

Následuje pramen, na jehož titulním listu čteme v levém horním rohu *Atto Imo La Notta critica* a v pravém *No. 4*. Uprostřed strany stojí *Aria. //: Si verro non dubitate://*, dole vlevo pak *Del Sigre Gasmann*. Důležité je, že ruka písaře, jež psala titulní stranu a notový zápis je výrazně podobná té, která psala scény *Il matrimonio segreto* pod signaturami XLI C 287/4 a XLI C 287/2. Tyto prameny se všechny dochovaly ve fondu Kačina, stejná ruka opisovače může znamenat, že operní scény byly původně připojeny jinak.

XLI C 286/5

Pod číslem *No. 8* najdeme ve svazku Zingarelliho Cavatinu. Titulní strana má nahoře v pravém rohu *No. 8*, uprostřed strany pak *Cavatina. Del Sig. Nicola Zingarelli. ombra adorata aspetta*. Ve spodní části listu *In Milano Carnovale dell'1796*. Jedná se o kavatinu z autorovy opery *Giulietta e Romeo*, která měla v roce 1796 v Miláně premiéru. V souboru rukopisných pramenů je to jediný údaj data, který byl nalezen.

XLI C 286/6

Následující árie pochází z *Il matrimonio segreto*. Na titulní straně je pouze uprostřed uvedeno *Aria in f. é Vero che in Casa io son la Padrona*. Partitura je opět poškozena vodou, její obsazení je vypsáno takto – Corni in F, Flauti, Violini, Virole, Fagotti, Voce a bas. Zpěvní linka není podložena textem. Notový zápis je úhledně napsán bez pozdějších vpisů.

XLI C 286/7

Poté najdeme velmi nedbalý zápis árie z Mozartovy opery *Figarova svatba*. Na titulní straně je vpravo nahoře *Duetto No. 6* a vlevo nečitelný německý text.

XLI C 286/8

Ještě jedna z obsažených árií pochází z opery *La notte critica* od F. L. Gasmanna a opět je psána stejným písařem jako v minulém prameni tohoto díla. Vlevo nahoře na titulní straně označeno *No. 6*, vpravo napsáno *Atto in La Notte critica*, uprostřed strany *Aria //: Signor Padre://*, dole vlevo *Del Sigre Gasmann*.

XLI C 286/7, 8

U obou dalších hudebních kusů se nepodařilo dohledat autora. První je označen v pravém horním rohu not, jež nemají titulní stranu, číslem *No. 8*, vpravo zpěvního partu stojí *Arie Tenore*. Druhý je pouze nadepsán jako *No. 9*.

XLI C 286/9

Posledním pramenem konvolutu je kvarteto od Wenzela Müllera,¹²⁰ na jehož titulní straně je vpravo *No. 9* a nad tím tužkou ještě jednou *No. 9*, uprostřed je psáno *Neu-Sonntagskind* a dole vlevo *Del Sig Müller*.

ASCOLTATE UN UOM DI MONDO

Poslední scéna finále II opery *Il matrimonio segreto* se v Kačinském fondu dochovala ve dvou odlišných pramenech.

XLI A 91

Pramen obsahuje partituru, nástrojové party a zpěvní party. Partitura o rozměrech 24 x 32 cm s 27 folií nemá desky a na titulní straně vlevo nahoře je signatura *XLI A 91* vpravo pak *No. 13* a nalepená cedulka se signaturou *Kl. II-A1, No. 15*. Pod tímto je v horní části listu *Il Matrimonio segreto. Coro*. Níže otisknuté razítko znázorňující erb Chotků a *Del Sigre Domenico Cimarosa*. Na poslední notové osnově je německy psáno *Benützt als gelegenheit Cantate die Partitur ist doppelt erhandeln* [?] nebo-li: „příležitostně používané jako kantáta, partitura byla užívána vícekrát...“. Finále obsahuje více hlasů, než notových osnov, podobně i počet účinkujících pro příležitostné užití mohl být jiný, čemuž nasvědčuje výskyt více jmen rolí nad jednou notovou osnovou. Nad označením postavy Conte stojí *Johann*, což je zřejmě německá alternativa. V partituře je takto pravidelně nad jménem, které můžeme najít v Bertatiho libretu, připsána německá alternativa pojmenování postav. U postavy hraběte (Conte) se totiž setkáme někdy s alternativou *Johann* (s. 1) jindy *Landburg* (s. 4), jméno *Lottchen* zase občas náleží postavě Elisetty (s. 7), jindy či Fidalmy (s. 10), nad jménem Carolina čteme *Cäcilie*, nad Geronimo *Lorenz*.¹²¹

Obsazení jest lesní roh I, II, hoboj I, II, housle I, II, fagotu, violy, basu a hlasů všech postav opery. Hlasy byly původně podloženy italským, později i německým textem. Německý

¹²⁰ Uvedeno v lístkovém katalogu fondu Kačina uloženém v Národní knihovně. Skladatel Wenzel Müller, který by žil v 18. století se nepodařilo dohledat.

¹²¹ Německá jména, která se vyskytují v konvolutu, nejsou uvedena v RISMu. Nejsou obsaženy ani v partiturách s německým textem sign. D-DI Mus. 3556-F-19, D-DI Mus. 3556-F-18, D-DI Mus. 3556-F-17 na www.oper-um-1800.uni-koeln.de/einzeldarstellung_werk.php?id_werke=322&herkunft=

text je místy opravován. Zhruba v polovině partitury začínají přípisy fialovým inkoustem. Přes tuto stranu je svíslá čára, nad tím v původním zápisu „NB. i *Timpani sono scritti a parte*“ nebo-li: „čti pozorně tympány jsou vypsány zvlášť“, tak je označen začátek posledního ansámblu opery, jež začíná „*Già che il caso è disperato*“. Mění se obsazení na lesní rohy a trubky in C, hoboje, klarinety, housle, violu, fagoty a bas společně se všemi hlasy postav. Ansámbl je psán stejnou rukou jako předešlý notový zápis, objevuje se německý text a vlnovka nad notami psaná fialovým inkoustem. Místy se objevuje též oranžová pastelka, kterou je na začátku linkových osnov napsáno číslo zpěvního hlasu. Dále je opět svíslá dělicí fialová čára a nad tím nečitelný přípis.

Do partitury jsou vloženy zpěvní a nástrojové party, celkem 56 listů s rozměrem 31 x 23 cm, jenž jsou psány několika opisovači a jsou zřejmě různého stáří. Vyskytuje se dvakrát part Canto I a jednou Soprano (sbor), dvakrát Canto II, Tenore, Basso I, II a nadepsaný zpěvní part v basovém klíči. Z nástrojových partů housle I, II, viola, dvakrát bas, fundamento, violone, dvakrát klarinet I, a jesnou klarinet II, tympány, fagot, lesní roh I, II. Party jsou nadepsané přímo nad notovým zápisem, zpěvy mají německý text.

Zpěvní party byly opsány více písáři, občas se vyskytuje jméno v pravém horním rohu první strany partu: Canto I – *Strnad* [?]; Canto I – *Strumpl*, Soprano – *Henriette*; Canto 2 – *Laska*[?]; Canto 2 – *Dittl*. Může se jednat o herce. Oba party označené jako Canto I jsou zcela shodné jak z hlediska notového zápisu, tak textu „*Sie zu lieben*“. Part Soprano je určen pro sbor, jak napovídá slovo *Chor* na začátku notové osnovy, text má stejný jako Canto I, melodii však jednodušší. Part bez nadepsání je v basovém klíči, v pravém horním rohu má napsáno jméno *Hanns* a text zpěvu začíná přeškrtnutým „*Aleine Wünschen*“, pod tím opraveno na „*Ab das älteste der Kinder*“. Mezi party najdeme dva listy, jejichž notový zápis je v houslovém klíči a jsou nadepsány *Für die Gräfin Henriette* – pro hraběnku Henriett a *Für die Gräfin Terese*. Věnování napsal stejný písář. Potvrzuje nám, že se v prameni nachází party různého stáří, jelikož je zřejmě myšlena hraběnka Marie Henrietta Chotková, jež se narodila 1863 a hraběnka Terezie Chotková narozená 1872, tudíž tyto listy musely být napsány post 1870.¹²²

Na partu Canto II najdeme shodný text s Canto I. Stejně tak je tomu I partu Tenoru, Bassu I, II. V notách nejsou pozdější úpravy, občas se vyskytne opravený německý text.

V nástrojových partech se objevují přišpendlené nové verze nad starými. Nové byly zapsány stejnou rukou jako zpěvní party, můžeme tedy říct, že nástrojové party patrně vznikly dříve než zpěvní. Nástrojové party mají stejný rozsah, jejich zápis byl však zhotoven různými

---

¹²² www.historickaslechta.cz

písaři. Party Clarineto I, které se zde vyskytují dvakrát, nemají stejný notový záznam, z čehož vyplývá, že vychází z jiného pramene a zřejmě byla jedna z verzí klarinetového partu do konvolutu zařazena až později. V notách se vyskytují pozdější zápisy spojené s praxí. Pramen obsahuje dvojlist zpěvního partu s clavicembalem psaný zatím nevyskytující se rukou, zpěvní text začíná „*Meine Wünsche beste Mutter*“. Zpěvní part je v houslovém klíči. Všechny notové záznamy v prameni XLI A 91 zachycují finále II.

Na listech partitury bylo nalezeno několik filigránů, na straně 19-20 vodoznak velké 4 se srdcem – znak užívaly papírny kolem roku 1799 ve Wernsteinu, Rakousko. Dále písmena GAF, OA nad nimiž je koruna a pod nimi písmeno C, poslední filigrán se nedochoval celý, zobrazuje zřejmě písmena SP uprostřed listnatých větviček, tyto vodoznaky se nepodařilo dohledat.¹²³

XLI C 278

Pramen obsahuje partituru s 29 folií a rozměrem 23 x 31 cm a zpěvní party s 10 folií o rozměru 30,5 x 20,5 cm. Na titulní straně druhého pramene finále můžeme v levém horním rohu číst signaturu *XLI C 278*, vlevo vidíme razítko erbu Chotků. Vprostřed strany *Il Matrimonio Segreto. Finale. /: Ascoltate un uom di Mondo:/*. V dolní levé části je psáno *Del Sig. Cimarosa* a pod tím razítko vídeňského Dvorního divadla. Na první straně partitury je nahoře připsané *Morgen haben wir Hochzeit*, jedná se zřejmě buď o alternativní německý název celého finále opery či samotného zpěvu *Ascoltate un uom di mondo*, text se ale neshoduje s níže připsaným německým textem. Obsazení je složeno z lesních rohů I, II, in E, hobojů I, II, houslí I, II, viola, fagotů I, II, timpany, basu a zpěvních hlasů všech postav opery. Hlasy jsou podloženy pouze italským textem, noty jsou bez pozdějších přípisů, avšak hodně poškozené vodou. Nevyskytují se varianty jmen postav. Na konci partitury jsou zvlášť vypsané Timpany.

Na zpěvních hlasech *Canto Primo, Canto Secondo, Tenore, Basso* se v pravém horním rohu také objevuje *Morgen haben wir Hochzeit* a razítko rodu Chotků. V jednotlivých hlasech je vypsaný poslední ansámblový výstup opery s pouze italským textem. U *Canto I* text začíná *Perdonate, Perdonate Che trasporto*, stejně tak u *Tenore*, což je část poslední scény opery *Deh, ti conforta, o cara*. U *Canto II* jsou první slova *Deh! Lasciate ch'io respiri*, což je původně kvintet v druhém finále. Bas má text *Ascoltate un uom di Mondo*. V notách se nevyskytují pozdější přípisy, jsou velmi dobře zachovalé. Můžeme najít filigrány v podobě písmen BV, pod nimiž C, 3 měsíce za sebou, a další jsou bohužel málo zřetelné.

---

¹²³ G. Eineder: *The Ancient Paper-Mills of the former Austro-Hungarian*, Hilversum 1960, znak 729.

DIVADELNÍ CEDULE

Dvě divadelní cedule, které se dochovaly ve Strahovské knihovně, nám podávají zprávu o provedení opery *Il matrimonio segreto* ve dnech 29. října a 22. prosince roku 1794. Jejich text se liší pouze v datu provedení opery. Představení zahrála Guardasoniho italská operní společnost v *Königlichen altstädter Nationaltheater* (Nosticově divadle). Na cedulích je *Il matrimonio segreto* uváděno též v německém titulu *Die heimliche Heirath* a označeno jako komický singspiel o 2 aktech, poznámka „*Die in italianischer Sprache gedruckten Opernbüchel find bey der Kasse gebunden das Stück vor 20 kr. zu haben*“ (Svázané libreto v jazyce italském najdete na kase, kus za 20 krejcarů) nám však jasně říká, že dílo bylo provedeno italsky. Autor hudby D. Cimarosa je divákům přiblížen jako neapolský kapelník. Představení trvala 3 hodiny.

Přepis cedule k datu 29. října 1794

Heute Mittwochs des 29ten October 1794
Guardasonischen Gesellschaft italianischer Opervirtuosen
Guardasoniho společnost italských virtuosů
Im Königlich altstädter Nazionaltheater
Aufgeführt
Il Matrimonio segreto Oder Die heimliche Heyrath
Ein komischen Singspiel in zwei Aufzügen
Die Musik ist vom herren D. Cimarosa k.[kaiserlichen]
Neapolitanischen Kapellmeister
Die in italianischer Sprache gedruckten Opernbüchel find bey der
Kasse gebunden das Stück vor 20 kr. zu haben
N.B. Die Abonnementsbillets find bloss für die wirklich
abonnierten Partheten gültig, und find Statt denen auf andere
unabonmirte Personen nicht auszudehnen. Jeder herr Abonnent wird
demnach gehorsamst gebeten das Billet jedesmal br?
Der Kasse abzunehmen und ?ches dem Billeteur Richtigeit und
guter Ordnung wegen abzugeben
N.B.
Wegen dem Logenabonnement hat man sich dem Impressarius
hr. Guardasoni, we?hast dem Nationaltheater gegenüber
Im Bergmannschen hause und wegen dem Parterr Abonnement be?
Dem Kaiser hrm. Steinbühler im alten Kossentheater, wie auch
Abends an der Kasse zu melden.
Die Preise der Plätze find wie gewöhnlich.
Die Logenbillets find in der Bisengasse im grossen Mann Ord. 204
im zweiten Stock bey der frau Logenmeisterin Müllerrin zu
bekommen:
N.B. Die Militairbillets werden ? allein bey der Kasse verkauft, und
ausser dem Theater nicht verabfolgt.
Die Kasse wird um halb 6 Uhr eröffnet
Der Anfang ist um 7 Uhr. Das Ende um halb 10 Uhr.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo shromáždit poznatky o premiéře opery *Il matrimonio segreto*, která se konala v roce 1792. Z pramenného výzkumu však vyplývá, že se na našem území dochovalo jen velmi málo dokumentů, které by vypovídaly o této historické události, a tak je tato část práce nakonec daleko menšího rozsahu, než bylo původně plánováno. Dobové kritiky se uvedení díla v Praze téměř nevěnují a jediný dochovaný pramen, jenž prokazatelně pochází z období pražské premiéry představuje libreto 98 G 218. Z těchto důvodů bylo potřeba čerpat i z nepřímých pramenů a pokusit se o rekonstrukci premiéry *Il matrimonio segreto* na základě srovnání libret.¹²⁴ Při tomto porovnání jsem došla ke zjištění, že ve struktuře opery byla v Praze provedena jedna zásadní změna. Stěžejní árii hlavní ženské postavy nahrazuje v pražském libretu odlišná arietta, jež mění charakter této postavy.

Dochované divadelní cedule a soupis repertoáru Nosticova divadla, který poskytuje dobové periodikum *Allgemeines europäisches Journal*,¹²⁵ dokládají, že představení *Il matrimonio segreto* se následně konala pravidelně a několikrát během operní sezóny až do konce 18. století. Jak dále z pramenů vyplývá, v Praze se v tomto období dílo hrálo italsky a nikoli též německy jako tomu bylo v jiných operních centrech.

Jediné rukopisné prameny opery *Il matrimonio segreto* se nám dochovaly v zámeckých sbírkách na Kačině a Klášterci nad Ohří.¹²⁶ Tyto fondy neobsahovaly žádnou partituru, jejich součástí byla jednotlivá čísla opery, a to nejčastěji po jednom kusu. Pokud se nejedná o úpravy, shodují se tyto prameny s notovým zápisem německé partitury 3664-1 – 17.¹²⁷ Práce přináší soupis a popis rukopisů, je snaha vyřešit otázku jejich provenience, datace, určení a obsahové složení.

Cílem této práce nebylo vyčerpat vše, co dochované rukopisné prameny mohou nabídnout v oblasti poznání podoby, ve které se opera *Il matrimonio segreto* tradovala v Čechách. Doufám, že však poskytuje výchozí informace, jež by v této oblasti mohly pomoci dalšímu výzkumu.

---

¹²⁴ Libreto Praha 1792 a libreto Vídeň 1792.

¹²⁵ Viz. Volek.

¹²⁶ Nyní uložené v Českém muzeu hudby.

¹²⁷ Autograf opery není dostupný, pro srovnání pramenů proto byla vybrána nejstarší dostupná partitura, která je uvedena pod sign. 3664-1 – 17 na www.oper-um-1800.uni.koeln.de/einzeldarstellung_werk.php?id_werke=322&herkunft=

Seznam použité literatury

Přesné odkazy na slovníková hesla uvádím v jednotlivých poznámkách

A Short History of Opera vol. 1, ed.: Grout, J. D., Londýn 1947

BENDER, W. F. , BUSHUVEN, S. a HUESMANN, M.: *Theaterperiodika des Jahrhunderts, Teil 3, 1791-1800*, Mnichov 2005

BRIQUET, Ch. M.: *Les Filigranes Dictionnaire historique des Marques du Papier*, New York 1991

ČERNÝ, F. (ed.): *Dějiny českého divadla*, sv. I, Praha 1968 ; sv. II., Praha 1969

DIETZ, H. B.: Die Varianten in Cimarosa Autograph zu – Il matrimonio segreto – und ihr Ursprung, in: *Mf.* 31, 1978

DLABACŽ, G. J.: *Allegemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen*, Praha 1913

EINEDER, G.: *The Ancient Paper-Mills of the former Austro-Hungarian*, Hilversum 1960

Heslo Cimarosa, Domenico Nicola in: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Allgemeine Encyklopädie der Musik, Personenteil 4*, Kassel 2006

Heslo Cimarosa, Domenico in: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians vol. 5*, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001

Heslo Guardasoni, Domenico in: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians vol. 10*, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001

Heslo Vienna in: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians vol. 26*, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001

Heslo Prague in: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians vol. 10*, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001

CHIESA, M. T.: *Cimarosa e il suo tempo*, Milán 1939-XVIII

JAKUBCOVÁ, A. a kol.: *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Osobnosti a díla*, Praha 2007

JUNGK, R.: *Kronika lidstva*, Praha 1995

KAMPER, O.: *Hudební Praha v XVIII. věku*, Praha 1936

KNEIDL, P.: *Libreta italské opery v Praze v 18. století*, in: *Strahovská knihovna*, roč. 2, Praha 1967

KNEIDL, P. a kol.: *Teatralia zámecké knihovny z Radenína*, 3 sv., Praha 1962

- KÖCHEL, L. R.: *Die Kaiserliche Hof-Musikkapelle in Wien von 1543 bis 1867*, Wien 1869
- Kol. autorů: *Československý hudební slovník osob a institucí*, svazek I., Praha 1963
- Kol. autorů: *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*, Praha 2000
- Kol. autorů: *Hudba v českých dějinách. Doba osvícenského absolutismu (1740 – 1810)*, Praha 1983
- Kol. autorů: *Ilustrovaný encyklopedický slovník (j-pri)*, Praha 1981
- KOPECKÝ, J.: *Teatralia v zámecké knihovně na Kačině*, Praha 1973
- KOUBA, J. a kol.: *Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uložené v Čechách*, Praha 1969
- KRAUSE, E. Krause: *Oper A-Z. Ein Opernführer*, Leipzig 1978
- LOEWENBERG, A.: *Annals of Opera 1597-1940*, Cambridge 1943
- MICHELS, U.: *Encyklopedický atlas hudby*, Praha 2000
- NĚMEČEK, J.: *Nástin české hudby XVIII. století*, Praha 1955
- ORREY, L.: *A Concise History of Opera*, Londýn 1972
- ROSSI, N. a FAUNTLEROY, T.: *Domenico Cimarosa. His Life and his Opera*, Westport 1999
- SEEGER, H.: *Opern Lexikon*, Berlín 1978
- SCHNEIDER, H. a WIESEND, R.: *Die Oper im 18. Jahrhundert*, Laaber, 2001
- SCHNIEDER, E.: *Lexikon der Oper*, Laaber 2002
- SRBA, B.: *Ztracené kontexty*, Brno 2004
- SRBA, B.: *V zahradách Thespidových*, Brno 2009
- TEUBER, O.: *Geschichte des Prager Theaters*, 3 sv., Praha 1888
- The Cambridge History of Eighteenth-century Music*, ed.: Simon P. Keepe, Cambridge 2009
- The New Grove Dictionary of Opera (Lon-Rod)*, ed.: Sadie, Stanley, New York 2001
- TROJAN, J.: *Dějiny opery*, Praha 2001
- TROJAN, J.: *Operní slovník věcný*, Praha 1987

TROJAN, J.: *Stručné dějiny opery z hudebně dramaturgického hlediska I. Baroko – klasicismus – romantismus*, Praha 1985

TYSON, A.: *Wolfgang Amadeus Mozart, Serie X, Supplement, Werkgruppe 33: Dokumentation der Autographen Überlieferung Abteilung 2: Wasserzeichenkatalog*, Praha 1992

VOLEK, T.: Repertoire Nosticovského divadla v Praze z let 1794, 1796-8, in: *Miscellanea musicologica* XVI., 1961, s. 6-8. Dále jen Volek.

ZUMAN, F.: *České filigrány XVIII. století*, Praha, 1932

CD

DOMENICO CIMAROSA (1749-1801). *Il matrimonio segreto*. Libretto: Giovanni Bertati. Maestro di dizione: Gwyn Morris. Clavicembalo: Richard Amner. English Chamber Orchestra. Daniel Barenboim. 1977 Polydor International GmbH, Hamburg

DVD

CIMAROSA, Domenico. *Il matrimonio segreto*. Jocular melodramma in two acts. Libretti by Giovanni Bertati. Sung in Italian. Bandelli; Orchestra della Svizzera Italiana. S.I., Opus Arte, 2006

Internetové zdroje

RISM (Répertoire Internationale des Sources Musicales; International Inventory of Musical Sources, Internationales Quellenlexikon der Musik) <http://rism.info>

<http://www.marxists.org/history/france/grimm/index.htm>

www.encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11295

www.oper-um-1800.uni-koeln.de

www.liberliber.it

www.internetculturale.it

www.librettiopera.it

www.europeana.org

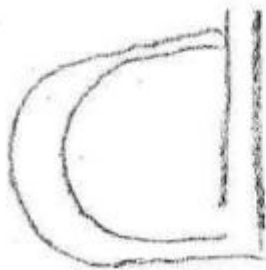
Příloha

Filigrány:

XLI A 99

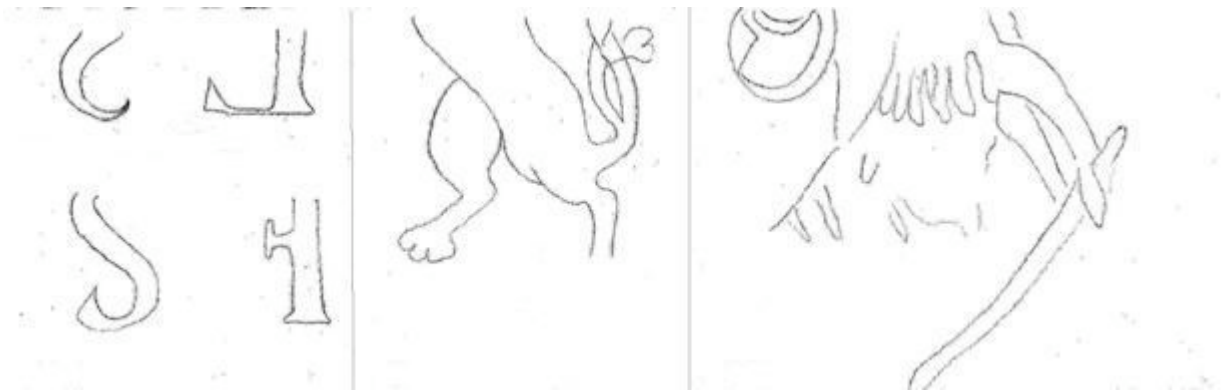
XLI C 276

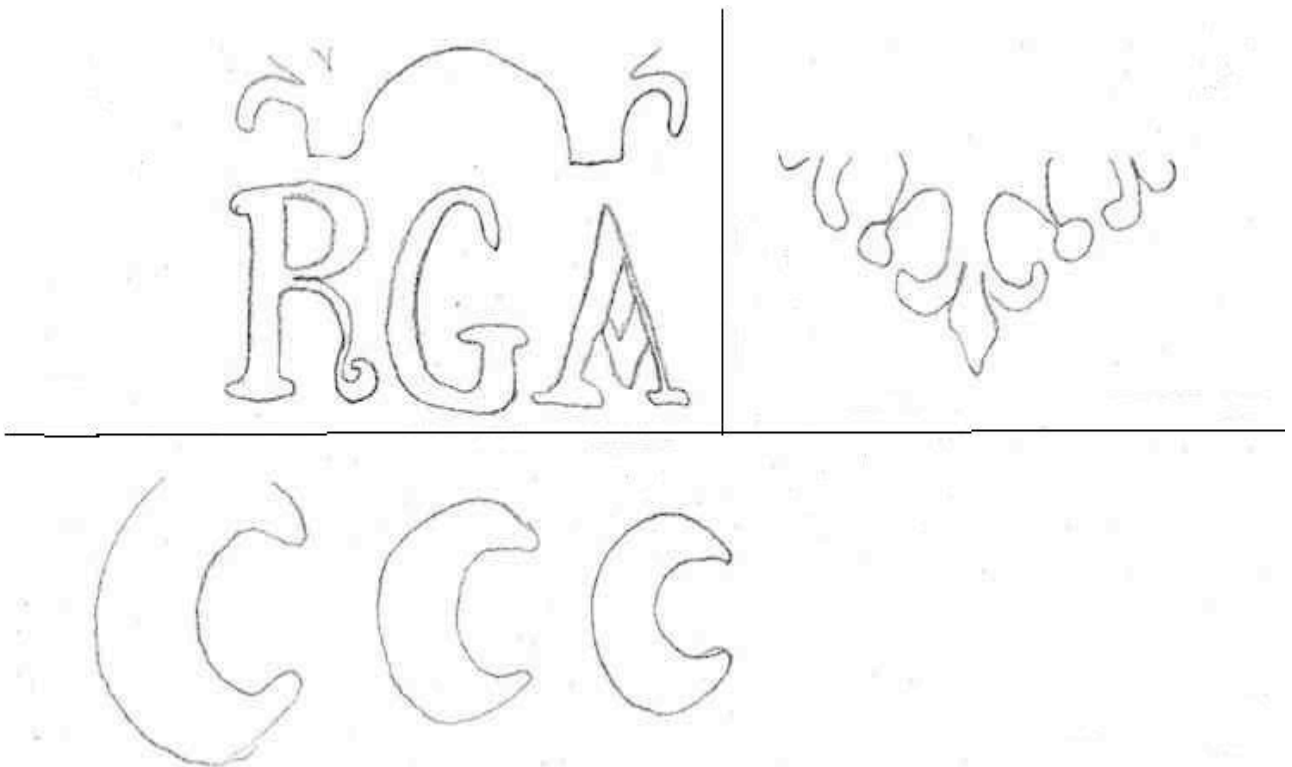
XLII E 437

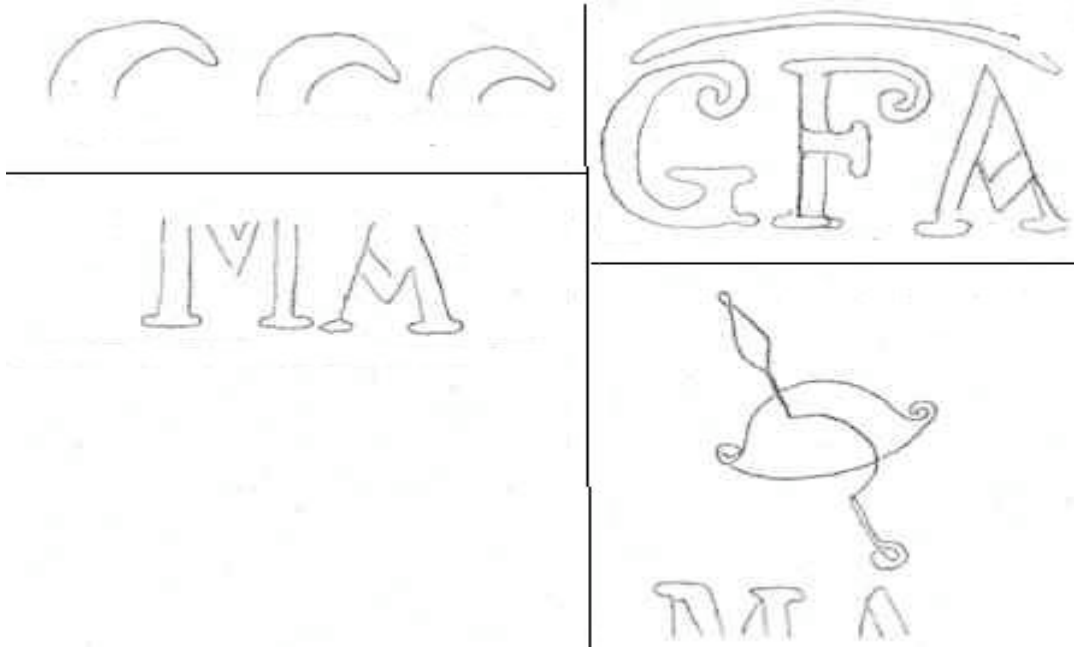
XLII E 451

XLI C 275

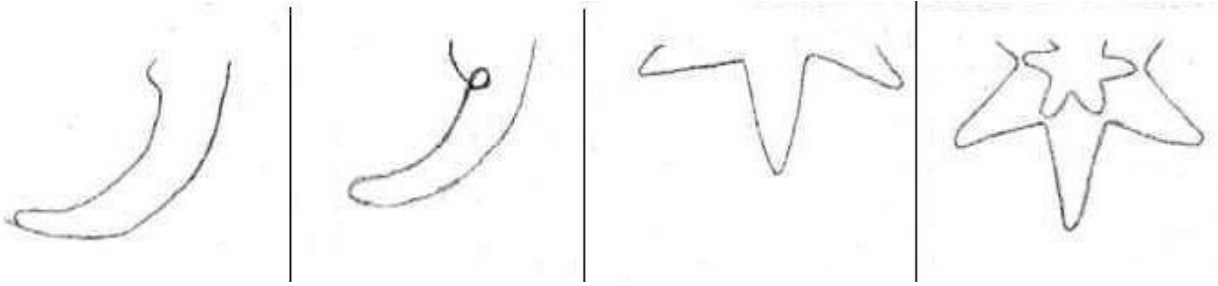
XLI D 321

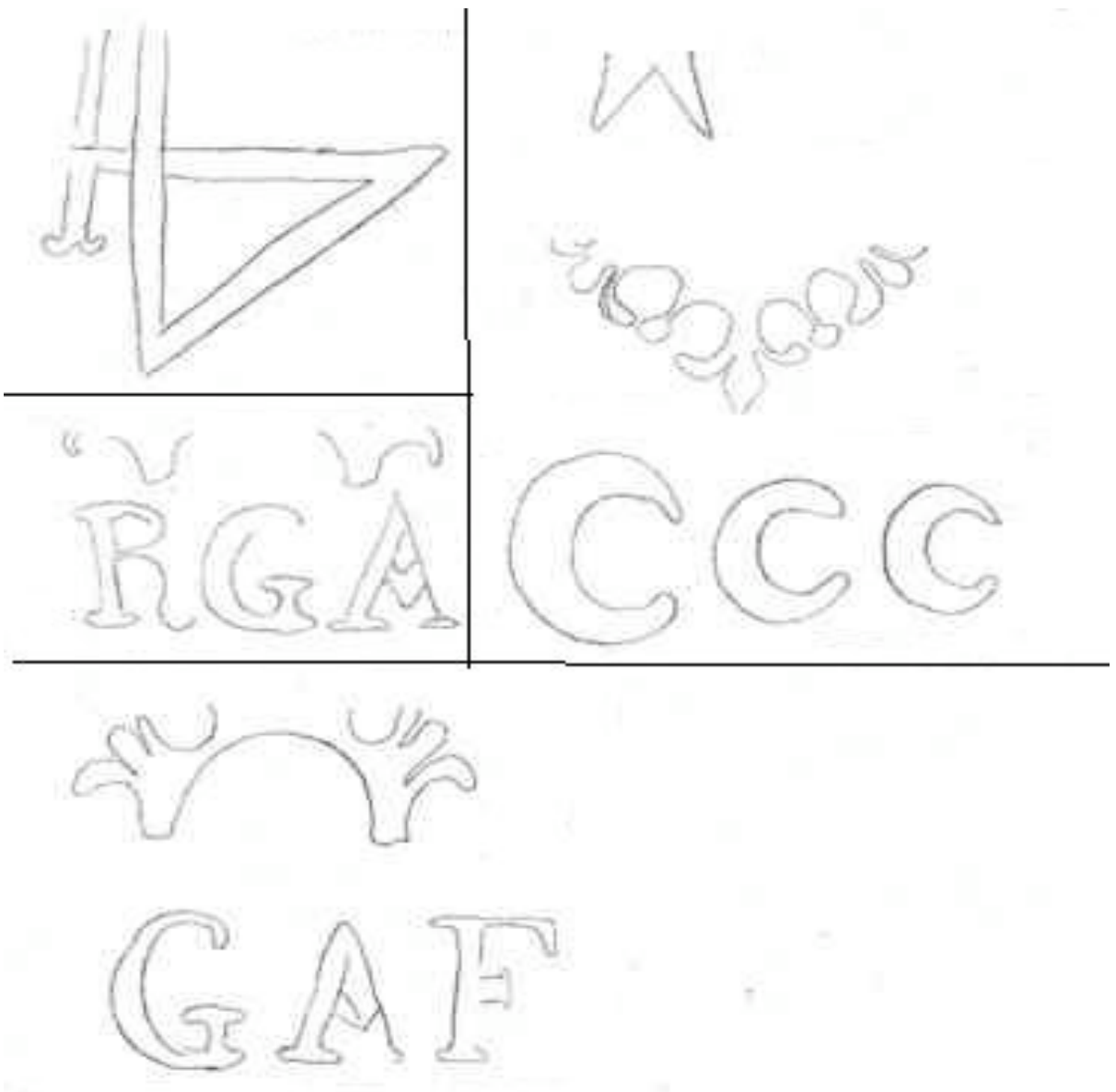
XLI A 92

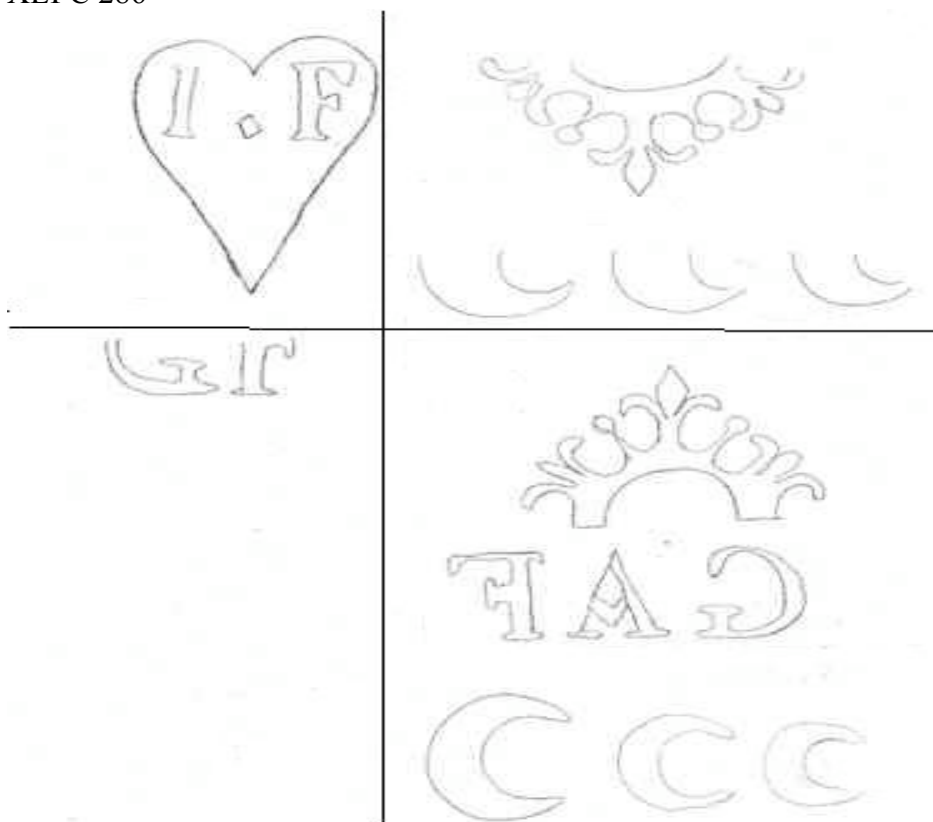
XLII E 450

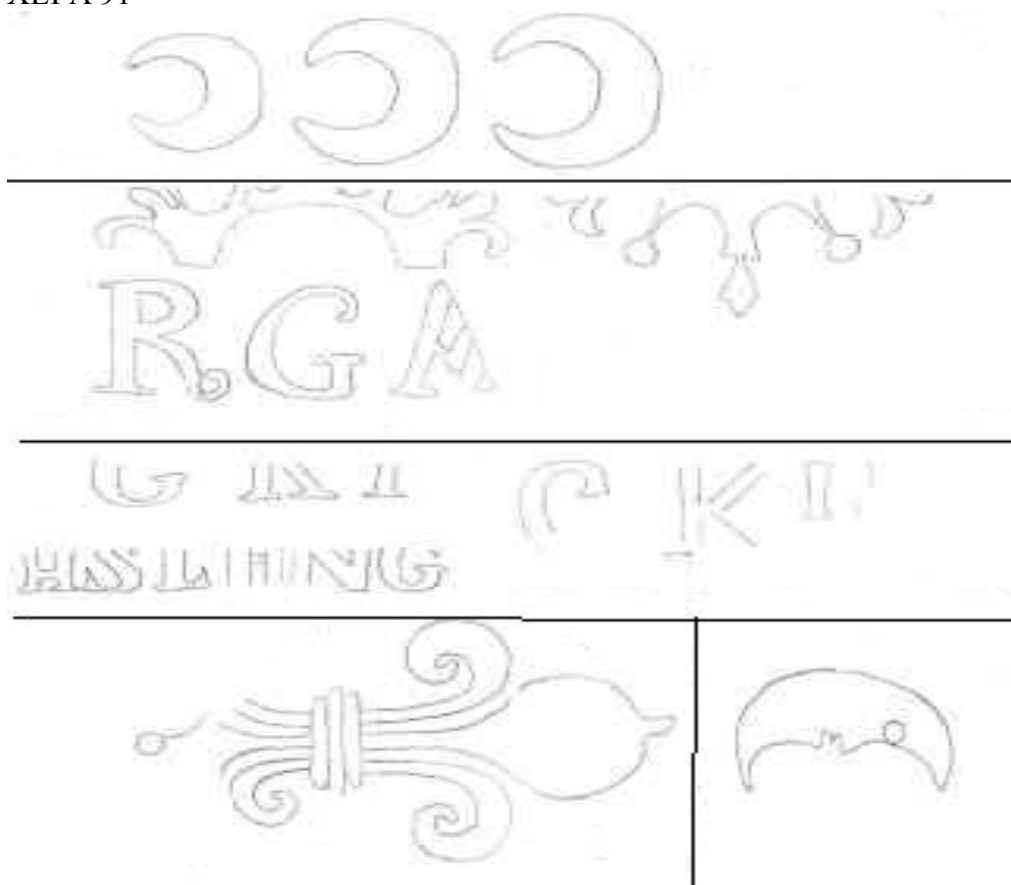
XLI C 287

XLI C 286

XLI A 91

XLI C 278

BV
C

